

FORSVARET
Forsvarets høgskole

Operasjonell logistikk

Hvordan har den operasjonelle logistikken i Norge utviklet

seg, og hva har påvirket denne utviklingen?

Anders Haugan Aasheim

Masteroppgave

Forsvarets høgskole

Vår 2021

Forord

Denne oppgaven er skrevet som en del av det erfaringsbaserte masterstudiet på Stabsskolen ved Forsvarets høgskole året 2020/ 2021.

Arbeidet med oppgaven er gjennomført etter ett års studier ved Stabsskolen. Et år preget av en bratt læringskurve, høyt faglig undervisningsnivå og god faglig og sosial nettverksbygging på tvers av forsvarsgrenene. Dette påfølgende året har vært en kombinasjon av familieliv, ny jobb og oppgaveskriving, som er en krevende kombinasjon. Pandemien har i tillegg gjort at alt av masteroppgavearbeid, fra veiledninger, til intervjuer og skriving, har vært digitalt fra hjemmekontoret. Forsvarets høgskole, inkludert biblioteket, har likevel tilrettelagt for at dette har vært gjennomførbart.

Arbeidet med masteroppgaven har vært svært faglig relevant for mitt videre virke i Forsvaret, og jeg skal ikke legge skjul på at jeg håper den kan være til nytte for andre også.

Jeg ønsker å takke alle respondentene i mine undersøkelser, for at dere satte av tid til å hjelpe meg videre med min oppgave, og for deres tålmodighet med en utrent student. Jeg ønsker også å rette en takk til mine to veiledere Per Skoglund og Tore Listou, for konstruktiv veiledning, og jeg vil samtidig få påpeke at alle vurderinger i oppgaven står for min egen regning.

Til sist vil jeg få rette den største takken til min familie. Synne og Live, tilleggsbelastningen med meg på masterstudier, ble påført dere. Dere har likevel vært mine viktigste støttespillere og heiet meg frem når det har gått trått. Tusen takk for deres tålmodighet og betingelsesløse støtte.

Stjørdal, 21. mai 2021

Anders Haugan Aasheim

Sammendrag

Forsvaret har siden 70-tallet videreutviklet og foredlet sine hovedkvarter på det operasjonelle nivå. I skyggen av dette, har også den operasjonelle logistikken utviklet seg med både strukturer og konsepter. I det siste tiåret, har denne utviklingen også omfattet flere nye avtaleinngåelser med sivile logistikkpartnere, som utfører flere og flere logistikkoppgaver for Forsvaret. Denne knytningen har totalt sett gitt Forsvaret en større portefølje for logistikken. Den har også skapt noen nye problemstillinger, blant annet knyttet til bruken av sivile på et potensielt stridsfelt, med de utfordringer og begrensninger som Krigens folkerett regulerer. Denne diskusjonen vil bli både stor og viktig fremover, og det er derfor viktig å ha en felles definisjonsplattform å diskutere ut fra.

For logistikkfagets del i denne diskusjonen, er det derfor naturlig å starte på det øverste nivået for militære operasjoner, det operasjonelle nivået og dette nivåets logistikk. Denne studien har hatt som formål å bidra til denne kartleggingen av den operasjonelle logistikken, med problemstillingen: *Hvordan er det operasjonelle nivåets logistikk organisert i Norge, og hvorfor har det blitt slik?* Studien har som en del av dette, også sett på utviklingstrekkene for operasjonell logistikk og brukt disse for å skissere to mulige retninger for videre utvikling.

Studien er gjennomført med en kvalitativ metode med en *grounded theory*-tilnærming. Dette gjør at oppgaven er en induktiv studie som har hatt til hensikt å finne en teori. Empiri er innhentet gjennom både dokumentstudier og fem individuelle intervjuer. Respondentene i studien er valgt ut på bakgrunn av deres kompetanse innen operasjonell logistikk i Forsvaret.

Analysen i studien, finner at den norske operasjonelle logistikken har utviklet seg i takt med utviklingen av de operasjonelle hovedkvarterene i Norge. Det er mange av de samme faktorene som har påvirket de operasjonelle hovedkvarterene og den operasjonelle logistikken, men med tilpassede utfall. Den operasjonelle logistikkens utvikling har dermed indirekte blitt påvirket av nasjonalpolitiske og militærstrategiske perspektiver, men også som en følge av tilpasning til NATOs kommandostruktur. Disse påvirkningskreftene har gjort den operasjonelle logistikken mer sentralisert og fellesoperativ. Studien har også identifisert et potensiale i norske doktriner og konsepter, til å omtale og definere operasjonell logistikk, og derigjennom også det taktiske og strategiske nivåets logistikk.

Summary

Since the 1970s, the armed forces have further developed and refined their headquarters at the operational level. In the shadow of this, the operational logistics have also developed with both structures and concepts. In the last decade, this development has also included several new agreements with civilian logistics partners, which carry out more and more logistic tasks for the armed forces. Overall, this tie-up has given the armed forces a larger portfolio for logistics. It has also created some new issues, including the use of civilians in a potential field of battle, with the challenges and limitations that The International Law of War regulates. This discussion will be both large and important going forward, and it is therefore important to base a discussion on a common definition.

For the logistics discipline, it is therefore natural to start at the top level of military operations, the operational level of war and the logistics at this level. This study has aimed to contribute to this mapping of operational logistics, with the problem: *How is the operational level logistics organized in Norway, and why has it become so?* As part of this, the study has also looked at developments in operational logistics and used these to outline two possible directions for further development.

The study was conducted using a qualitative method with a *grounded theory* approach. This means that the thesis is an inductive study that has intended to find a theory. Empirical data is obtained through both document studies and five individual interviews. The respondents in the study have been selected on the basis of their expertise in operational logistics in the armed forces.

The analysis in the study finds that Norwegian operational logistics have evolved in line with the development of the operational headquarters in Norway. There are many of the same factors that have affected the operational headquarters and operational logistics, but with customized outcomes. The development of operational logistics has thus been indirectly influenced by national political and military strategic perspectives, but also as a result of adaptation to NATO's command structure. These forces of influence have made operational logistics more centralized and joint. The study has also identified a potential in Norwegian doctrines and concepts, to discuss and define operational logistics, and thereby also the logistics of the tactical and strategic levels of war.

Innholdsfortegnelse

Forord	III
Sammendrag	IV
Summary	V
Innholdsfortegnelse	VI
Figurliste	VII
1 Innledning	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Tidligere forskning	4
1.3 Utledning av forskningsspørsmål	4
1.4 Definisjoner og avgrensninger	5
1.5 Disposisjon	6
2 Metode	7
2.1 Valg av design og metode	8
2.2 Datainnsamling og valg av respondenter	9
2.3 Analyse av data og resultater	11
2.4 Forskningskvalitet.....	12
3 Referanseramme	14
3.1 Operasjonelt nivå	14
3.2 Militær logistikk	17
3.3 Doktrinelle modeller.....	20
3.4 Logistikknivåer	24
3.5 Oppsummering	27
4 Operasjonell logistikk i Norge	28
4.1 Nasjonal påvirkning	28
4.2 NATO-påvirkning	40
4.3 Videre utvikling	43
5 Konklusjon	48
5.1 Oppgavens funn	49
5.2 Oppgavens betydning for Forsvaret	50
5.3 Anbefaling til videre forskning	51
Litteraturliste	52
Vedlegg A – Tillatelse fra NSD	55
Vedlegg B – Informasjonsskriv	56
Vedlegg C – Intervjuguide	59

Figurliste

Figur 1 - Lykkes "Three-legged-stool-model"	16
Figur 2 - Skisse av konsept for logistikkoperasjoner, fra ALP 4.2	20
Figur 3 - Prinsippskisse av logistikkflyt, fra Konsept for logistikk i Forsvaret	21
Figur 4 - Forfatterens tilpassede skisse for logistikkflyt i Forsvaret.....	22
Figur 5 - Logistikkapasiteter på ulike nivå, fra Konsept for logistikk i Forsvaret.....	22
Figur 6 - Krigføringsnivå og linjer av støtte, fra AJP 4	23
Figur 7 - Forfatterens tilpassede skisse for logistikknivåer i Forsvaret	23
Figur 8 - Ledelse FKN 1971	30

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

“ ‘Operations’ were thus largely a matter of logistics, which itself was largely a matter of management. If the logisticians can deliver a sufficient superiority of force, tactical incompetence does not matter all that much. ”

Professor Sir Michael Howard i prologen til

The Evolution of Operational Art – From Napoleon to the Present

(Olsen & Creveld, 2011, s. ix)

Dette sitatet er hentet fra en prolog, hvor den anerkjente historikeren Sir Michael Howard kommenterer strategien til amerikanske styrker under andre verdenskrig, som noe som handlet mer om å vinne slag enn å vinne kriger. Dette var i en tid, da det operasjonelle krigføringsnivået, ennå ikke var vesentlig utforsket i vestlig militær tenkning. Han poengterer at dette feilslåtte fokuset utelukkende på taktiske handlinger som ikke ga suksess, fungerte for de amerikanske styrkene, men ikke de britiske, fordi de amerikanske styrkene hadde overlegen logistikk (Howard, 2011).

Operasjonelt nivå

I mange år var det i praksis to nivåer av krigføring; strategisk og taktisk. Utviklingen, mot et tredje krigføringsnivå, begynte i vestlige militære organisasjoner etter den andre verdenskrig, selv om det tok mange år. De to opprinnelige nivåene, strategisk og taktisk, har eksistert lenge, men mellomnivået, det operasjonelle oppsto fra det som innledningsvis ble omtalt som *operasjonskunst*. Operasjonskunstens opprinnelse er vanskelig å tidfeste, men den strekker seg fra Napoleon til mellomkrigstiden (Andersen, 2016, s. 29-30). Det er også omdiskutert hvem det var som omformet operasjonskunsten til å bli et operasjonelt krigføringsnivå, men flere benevner russiske militærteoretikere i mellomkrigstiden, og blant de fremste her er de sovjetiske røde armé-offiserene Aleksandr A. Svechin og senere N. E. Varfolomeev, Vladimir Triandafilov og Georgii S. Isserson (Blythe, 2018). De teoretiske tankene disse offiserene utviklet i Sovjetunionen i mellomkrigstiden og i starten av den andre verdenskrig, kom ikke til utløp av ulike årsaker, blant annet grunnet utrenskningene blant sovjetiske offiserer før og etter starten på nevnte verdenskrig (Kipp, 1994, s. xxi). I Etterkrigstiden og fremover, var tankene om det operasjonelle nivået bare så vidt kjent, men ikke anerkjent. Det var ikke før i 1982 at US Army formelt begynte å anvende begrepet operasjonelt nivå, gjennom sin doktrine FM 100-5 (Meehan, 1986, s. 9). Det var også på samme tid at de britiske militære styrkene innførte det operasjonelle nivået (Kiszely, 2009). Denne innføringen skjedde samtidig med at det nye konseptet med manøverkrigføring ble innført i US Army, gjennom den samme nevnte doktrinen, FM 100-5, som også var kjent som AirLand Battle-doktrinen (ALB). Det førte ofte til at det i starten ble satt likhetstegn mellom

operasjonelt nivå og manøverkrigføring, men det er ingen sammenheng. ALB er en *taktisk* doktrine (Meehan, 1986, s. 9).

Logistikk

Logistikk blir ofte omtalt som noe enhetlig og omforent med en tydelig forståelse av hva det innebærer. *Logistikk* blir ofte brukt som samlebetegnelse på prosesser, systemer og enheter som favner vidt og bredt, og logistikk *kan* være alt dette. Også i Forsvaret, brukes benevnelsen *operativ* logistikk, for å heve anseelsen og viktigheten av fagområdet. Bakgrunnen for dette er ikke kjent, med det er ikke utenkelig at det kan ha opphav i oversettelser fra det engelske *operational logistics*, som både er tittelen på en bok av Moshe Kress (Kress, 2002) samt er et begrep i NATO doktriner (NATO, 2015, 2018a). Det er en utfordring å si at noe *ikke* er operativt, da det vil skape tvil om det hører hjemme i Forsvarets organisasjon. Lagføreren som står på stridsfeltet og leverer drivstoff, oppfatter det han driver med som *operativ* logistikk. Den sivilt ansatte saksbehandleren ved staben til Forsvarets logistikkorganisasjon i Oslo, oppfatter også sine oppgaver som *operativ* logistikk. Logistikkdirektivets definisjon på operativ logistikk, viser at begge sannsynligvis har rett (Forsvaret, 2017). Logistikk, inkludert *operativ* logistikk, kan likevel forklares som, og inndeles på flere måter. Denne oppgaven vil benytte krigføringsnivåer som inndeling, med vekt på det operasjonelle nivået.

Forsvaret er en organisasjon i konstant utvikling, og interneffektiviseringer vil stadig være en sentral del av dette. Den organisasjonen man startet i, er ikke den samme som man i dag jobber i, nesten uavhengig av starttidspunkt. Et tilbakevendende tema, er at det skal satses på «den spisse enden», og dette er en nødvendig prioritering gitt Forsvarets militære funksjon som politikkenes primat, i fremste rekke en utøver av makt på vegne av Staten. Som et resultat av dette, blir naturlige funksjoner som *ikke* primært utøver fysisk makt, men som heller har administrasjon og understøttelse som oppgaver, vurdert nøye. Dette har resultert i en stadig økende trend med sivilisering av logistikk til og for Forsvaret, hvor det er inngått *strategiske* avtaler med store aktører på den sivile logistikkarenaen. Disse partnerne løser etter hvert flere og flere oppgaver for Forsvaret, og i Einarsens masteroppgave, viser det seg at dette kan være en farlig hvilepute for militære planleggere. Han har gjort funn som viser at en godt utarbeidet organisatorisk integrasjon med sivile strategiske partnere, gir en fare for at den militære evnen til å lede logistikken ikke utvikles, fordi de strategiske partnerne «fikser det» (Einarsen, 2019, s. 45-46). Dette står i kontrast til sjef FLO sin føring om militær ledelse av logistikk til Forsvaret, og en av konklusjonene i FFI-rapporten om logistikkutøvelse på øvelse Trident Juncture 2018; «*Militær ledelse er en forutsetning for å sikre militærfaglige beslutninger*» (Birkemo, Graarud & Halvorsen, 2019, s. 49). Denne oppgaven vil forsøke å vise til *hvorfor* denne militære ledelsen er viktig på det operasjonelle nivå, ved å belyse integrasjonen mellom militær kommando og kontroll, med planlegging og utøvelse av logistikk.

Oppsummering

I denne innledningen, er det gitt noen eksempler på hvordan det operasjonelle nivået har utviklet seg gradvis som svar på endringer i sikkerhetspolitiske utfordringer og militærstrategisk tenkning. Det er også løftet enkelte utfordringer knyttet til begrepet logistikk, og videre det engelske begrepet *operational logistics*.

Den operasjonelle logistikken, er på mange måter et sammenføyningsnivå mellom den i hovedsak militære taktiske logistikken, og den sivilt pregede strategiske logistikken. Dette betyr at en militær logistikkplanlegger på operasjonelt nivå i enkelte tilfeller vil måtte bruke militære ressurser, og sivile ressurser i andre tilfeller. De sivile ressursene har forsprang på enkelte områder, og de militære logistikkressursene på andre. Oppgaven vil derfor ikke gå videre med argumentasjon for eller mot sivil eller militær logistikk. Oppgaven vil fokusere på det operasjonelle nivåets organisering av kommando- og kontrollhierarkiet for logistikken. Dette vil naturlig ha sammenheng med det øvrige operasjonelle nivået, men oppgaven søker å identifisere nyansene som gjelder for kommando- og kontroll av logistikk. Oppgaven vil ta utgangspunkt i de tre nivåene for krigføring: strategisk, operasjonelt og taktisk nivå. Videre vil oppgavens startpunkt, være knyttet til innføringen av det operasjonelle nivået i Norge. Dette er vanskelig å tidfeste, men oppgaven velger likevel å bruke opprettelsen av innledningsvis Forsvarets overkommando, og primært innføringen av de to forsvarskommandoene, Forsvarskommando Nord-Norge (FKN) og Forsvarskommando Sør-Norge (FKS) i 1971. Disse, og spesielt FKN, «forente forsvarsgrenene på operativt nivå» (Bjerga, 2002, s. 115), og oppgaven vil forsøke å forklare hvorfor dette også påvirket logistikken i svært stor grad.

Det er vist til uttalelser som gjør det klart at logistikken til Forsvaret skal være militært ledet og bygd på militære vurderinger. Hva som er en militær og hva som er en sivil vurdering når det kommer til logistikk, kan være vanskelig å definere. Ved å holde på denne koblingen mellom utviklingen av det operasjonelle nivået og logistikken som understøtter det, vil denne oppgaven søke å indirekte gi mer klarhet til hvor skillet mellom militære og sivile vurderinger for logistikkutøvelse på det operasjonelle nivået går. Fokuset vil være på den militære kommandoens organisering av logistikkompetansen. På den ene siden skal logistikkplanen og -utøvelsen være basert på gjeldende militære doktriner og konsepter, og bidra til en fellesoperativ militær operasjon, planlagt og koordinert av det operasjonelle hovedkvarteret. På den andre siden må det benyttes ressurser og logistikkkompetanse som ikke er militært eksklusiv, og som derfor eksisterer i mer kostnadseffektive rammer utenfor den militære organisasjon, for å løse logistikken for den militære operasjonen.

Med bakgrunn i denne innledningen, vil denne oppgaven videre jobbe med problemstillingen;

Hvordan er det operasjonelle nivåets logistikk organisert i Norge, og hvorfor har det blitt slik?

1.2 Tidligere forskning

Det er ikke gjort mye forskning på militær operasjonell logistikk i Norge. Det er tidligere gjennomført noe forskning på det operasjonelle nivået i Forsvaret, blant annet en masteroppgave fra 2007 av Halvor Johansen (Johansen, 2007). Det er også skrevet om totalforsvaret i en oppgave fra 2018 av Øystein Otterbu (Otterbu, 2018). Denne oppgaven tar for seg beredskapen på drivstoff, og ikke det operasjonelle nivået som sådan. Det er også skrevet flere oppgaver om logistikk, blant annet vertslandsstøtte (Tveiten, 2014), sivilisering av logistikk (Eriksen, 2016; Rønningen, 2020; Westermann, 2016), utviklingen av FLO (Haugen, 2009) og bruken av strategiske partnerskap i Forsvaret (Einarsen, 2019). Den *operasjonelle* logistikken er derfor relativt sett ubehandlet i norsk sammenheng. I internasjonal sammenheng derimot, er det skrevet en bok som har nettopp dette som tittel (Kress, 2002). Boken er skrevet av Moshe Kress, en israelsk professor som underviser på blant annet US Naval Postgraduate School.

1.3 Utledning av forskningsspørsmål

Hensikten med denne oppgaven, er å øke bevisstheten rundt logistikken som planlegges og utøves på det operasjonelle nivået. Det er et ønske om å vise forskjellene på taktisk, operasjonell og strategisk logistikk, med et spesielt søkelys på det operasjonelle nivået.

Opgaven søker å skape denne forståelsen hovedsaklig hos militære logistikere med primær bakgrunn på taktisk nivå.

For å danne et grunnlag for denne forståelsen, vil oppgaven se på det historiske grunnlaget for opprettelsen av både nivået generelt, men også logistikken som var tenkt å virke på nivået. Det vil videre sammenlignes med relevante aktører blant Norges allierte, for å identifisere likheter og ulikheter. Det er utviklet tre forskningsspørsmål for å besvare problemstillingen, og oppgaven vil struktureres rundt disse tre spørsmålene:

Hvordan har operasjonell logistikk i Norge utviklet seg basert på nasjonale politiske og militærstrategiske perspektiver?

Hvordan har operasjonell logistikk i Norge utviklet seg som følge av en tilpasning til NATOs kommandostruktur?

Basert på den historiske utviklingen, hva kan være mulige utviklingstrekk fremover?

For det første spørsmålet, vil oppgaven se på den operasjonelle logistikken i Norge basert på en utvikling preget av nasjonale politiske og militærstrategisk utvikling og føringer. Dette er grunnleggende for utviklingen av et lands militære strukturer. Besvarelsen av dette spørsmålet, vil

danne et grunnlag på den historiske utviklingen, og se om dagens løsning er et resultat av en naturlig utvikling, eller om det er en bevisst tilpassing til en bestemt struktur.

Det andre spørsmålet vil se på andre faktorer enn nasjonale, og da spesielt knyttet til NATOs kommandostruktur. NATO-medlemskapet har vært et viktig prinsipp for norsk sikkerhets- og forsvarspolitikken siden opprettelsen. Norge har derfor måttet og ønsket å tilpasse seg denne strukturen, som igjen har påvirket logistikken. Også her vil oppgaven se om utviklingen har skjedd parallelt med NATOs utvikling, eller under direkte påvirkning av NATOs kommandostruktur.

Det tredje spørsmålet, vil se etter mulige fremtidige utviklingstrekk til den operasjonelle logistikken. Dette forskningsspørsmålet vil benytte de to foregående spørsmålene som grunnlag.

Spørsmålene vil besvares ved å bruke to ulike metoder for datainnsamling, dokumentundersøkelser og åpne individuelle intervju.

1.4 Definisjoner og avgrensninger

Denne oppgaven vil primært benytte Forsvarets dokumenter og definisjoner, og derigjennom også NATOs offisielle definisjoner, siden disse henger sammen i et hierarki. Oppgaven vil også benytte amerikanske doktriner og deres definisjoner for å nyansere og bygge ut begreper. De amerikanske doktrinene er valgt ut på grunnlag av doktrinenes omfatning og ikke minst på grunn av alliansetilhørigheten. Definisjoner av sentrale begreper vil beskrives i teorikapittelet, sammen med en kortfattet oppsummering av krigføringsnivåene. Denne beskrivelsen av nivåene er nødvendig på grunnlag av begrepet operasjonell logistikk nære sammenkobling til det operasjonelle nivået. Denne oppgaven vil videre bruke litteratur om militær logistikk som grunnlag. Definisjonen på logistikk vil hentes fra FDs retningslinjer for logistikkvirksomheten i forsvarssektoren, som igjen er hentet fra NATOs doktriner.

Selv om oppgaven vil se Forsvaret under ett, vil det fokuseres ekstra på den landbaserte logistikken. Bakgrunnen for dette, er at den maritime logistikken i stor grad vil basere seg på egne beholdninger på sine skip, og understøttes i stor grad fra egne baser. Luftlogistikken er til dels på samme måte, og vil operere ut fra etablerte flystasjoner samt benytte de ressurser som ligger der fra før. Disse delene av den maritime- og luftlogistikken, kan eventuelt også argumenteres å være på taktisk nivå, uten at denne oppgaven vil ta standpunkt til det. De delene av forsyningskjedene til sjø og luft som er landorienterte, vil kunne være relevant for denne oppgaven.

Selv om oppgaven diskuterer både sivil og militær logistikk, vil den ikke forsøke å definere hvilke områder av logistikken som *bør* være militær og hvilke som *bør* være sivil, selv om dette kunne vært

interessant. Denne oppgaven vil heller søke å gi et *grunnlag* for en eventuell senere diskusjon av disse temaene, ved å blant annet finne ut *hva* operasjonell logistikk er.

1.5 Disposisjon

I kapittel en gis det et grunnlag for oppgaven, med en bakgrunn, motivasjon og problemstilling for oppgaven. Det kommenteres også på tidligere forskning, før det gis en utledning av forskningsspørsmålene. Kapitlet avsluttes med definisjoner, avgrensninger og disposisjon for oppgaven.

I kapittel to redegjøres det for den vitenskapelige metoden som er benyttet under utarbeidelse av denne oppgaven. Dette omhandler valg av undersøkelsesdesign, valg av metode, rammene for datainnsamling og -behandling, inkludert valg av respondenter. Den omfatter også en beskrivelse av analysen av data og resultater, før den beskriver oppgavens forskningskvalitet, med gyldighet og pålitelighet.

I kapittel tre beskrives oppgavens teoretiske rammeverk. Her redegjøres de mest sentrale begrepene for oppgaven, samt bakgrunn for disse. Det problematiseres også noe vedrørende enkelte begrepers betydning, spesielt i forhold til relevansen for denne oppgaven.

I kapittel fire, gjøres analysen for oppgaven i to deler. Først analyseres den historiske utviklingen av både operasjonelt nivå, samt logistikken på nivået. I andre del analyseres faktorene som har påvirket denne utviklingen. Analysen gjøres med grunnlag i både dokumentundersøkelser og intervjuer.

I kapittel fem diskuteres mulige fremtidige utviklingsretninger, med grunnlag i funnene i analysen. Disse retningene er basert på data fra de gjennomførte intervjuene.

Avslutningsvis, i kapittel seks, oppsummeres og konkluderes oppgaven. Det gies også noen anbefalinger til videre forskning.

2 Metode

Dette kapittelet vil beskrive hvilket undersøkelsesdesign som er anvendt, og hvilken metode som er brukt opp mot problemstillingen. Det vil her forklares hvordan det er forsøkt å «avdekke» virkeligheten, og vise til hvilke empiriske data som er brukt, og hvordan de er brukt, i undersøkelsen (Jacobsen, 2018, s. 15-16). Som akademiskteoretisk grunnlag, er Jacobsen sine modeller for faser i en undersøkelse (Jacobsen, 2018), Busch sine retningslinjer for akademisk skriving (Busch, 2018) og Creswells beskrivelse av forskningsdesign (Creswell & Creswell, 2018) brukt. Det er også benyttet tekster som beskriver benyttelsen av *grounded theory*, som er en datainnhentingemetode innen kvalitativ forskning. Disse tekstene er primært David & Sutton og Khan (David & Sutton, 2011/2019; Khan, 2014).

I denne oppgaven er det valgt å benytte *grounded theory* som en datainnsamlingstilnærming. Et norsk ord for dette, kan være *databasert teoriutvikling* (Hem, 2018). Hensikten med denne tilnærmingen, er å utvikle teorier basert på de dataene en sitter med, og som kontinuerlig samles inn. Videre så skal forskningsspørsmål og dokumentundersøkelser føre til konseptuell tenkning og teoribygging, heller enn empirisk testing av teori (Khan, 2014, s. 224). Det er en overordnet målsetning for tilnærmingen å være forankret i datene og ikke ha en alt for stor splittelse fra det virkelige liv, og gjennom denne forankringen skal virkeligheten filtreres frem (David & Sutton, 2011/2019, s. 167). Refleksjon underveis i prosessen med datainnhenting er viktig innen *grounded theory*. Dette er med på å utvikle teorien underveis i prosessen med datainnsamling og analyse underveis (David & Sutton, 2011/2019, s. 169). Dette gjør også at denne oppgaven er en induktiv studie, siden den går fra empiri til teori og ikke motsatt. Oppgaven har også derfor et overordnet eksplorerende design, for å få kunnskap om områder hvor det finnes lite kunnskap fra før. Undersøker erkjenner at han ikke er fullstendig nøytral, slik det burde vært, til utvalg av dokumenter, spørsmål til respondentene eller tolkning av funnene. Disse for-dommene kan være både bevisste eller ubevisste antakelser, som bygger på eksisterende kunnskap om Forsvaret, logistikk og det operasjonelle nivået. Det blir derfor nærmere beskrevet i kapittel 3 Referanseramme, noen av disse begrepene og perspektivene som ligger til undersøkerens for-forståelse for forskningsområdet, for å forsøke å motvirke en kognitiv bias.

Analysedelen av denne tilnærmingen vil fremgå av delkapitlene 4.1 Nasjonal påvirkning og 4.2 NATO-påvirkning, mens teoribyggingen gjennomføres i delkapittel 4.3 Videre utvikling, som benytter intervjuene med eksperter i Forsvart til å validere om dette er plausible utviklingsretninger.

2.1 Valg av design og metode

Valg av undersøkelsesdesign, er der denne oppgaven på mange måter startet, siden problemstillingen ble valgt ut tidligere, som en del av masterstudiet. Jacobsen beskriver i hovedsak tre ulike typer design; casestudier, utvalgsundersøkelser og det eksperimentelle design. Det beskrives også at disse tre kan kombineres (Jacobsen, 2018, s. 89-141).

I denne oppgaven er det blitt valgt å benytte casestudier, og mer spesifikt er det gjort en enkeltcase-studie. Bakgrunnen for dette valget, er at det i denne oppgaven er et ønske om å se på utviklingen i Forsvaret som en organisasjon. Det er et behov for å gå i dybden på organisasjonen, for å forsøke å gi detaljerte beskrivelser på gjennomførte valg, eller det Jacobsen beskriver som «*tykke beskrivelser*» (Jacobsen, 2018, s. 99).

Metoden som er brukt, er kvalitativ metode. Dette fordi det både er et ønske om å gjøre dybdeundersøkelser av dokumenter i en dokumentstudie, samt ønsker om å snakke med utvalgte enkeltpersoner, heller enn å samle store data. Det er et poeng å få individuelle synspunkter når det kommer til den delen av oppgaven som skal forsøke å anslå i hvilken retningen utviklingen av den operasjonelle logistikken *kan* ta. Da er det ønskelig med et mindre antall, godt kvalifiserte synspunkter, for å få frem enkeltindividets fortolkning (Jacobsen, 2018, s. 147).

Det er valgt å dele oppgaven i tre deler som er basert på hvert sitt forskningsspørsmål. Begge de to første delene er basert på historisk analyse med et deskriptivt design fundert på dokumentstudier (Jacobsen, 2018, s. 81-82). Den tredje delen av oppgaven, er basert på intervjuer og har et mer eksplorerende design (Jacobsen, 2018, s. 79).

Dokumentene det er valgt å studere, er en blanding av normative og kognitive tekster, hvor de normative søker å redegjøre for *hvordan* det har vært, mens de kognitive forsøker å forklare *hvorfor* det har blitt som det har blitt.

Respondentene som er valgt ut for denne undersøkelsen, er personer som sitter i lederroller og sentrale posisjoner, både for å se og benytte den operasjonelle logistikkens handlemåter, men også for å kunne påvirke dens utøvelse og retning. Disse ekspertene på fagområdet, er benyttet til å validere funn i den historiske analysen, men også til å vurdere relevansen til de to forslagene som kommer frem som en del av forskningsspørsmål tre.

2.2 Datainnsamling og valg av respondenter

Jacobsen beskriver at det er flere ulike måter å samle inn kvalitative data. Han har beskrevet fire ulike metoder i sin bok (Jacobsen, 2018, s. 145), og disse er:

- a) Det individuelle, åpne intervjuet
- b) Fokusgruppeintervju
- c) Observasjon
- d) Dokumentundersøkelse

Grunnet problemstillingens utforming, er det valgt å benytte en kombinasjon av to av disse.

Dokumentundersøkelse har blitt valgt benyttet for å kartlegge det historiske grunnlaget for oppgaven, og videre er det valgt å gjennomføre individuelle åpne intervjuer, da det har vært interessant å få frem hva det enkelte individ sier. Disse intervjuene har blitt gjennomført med en middels strukturingsgrad (Jacobsen, 2018, s. 149-152), grunnet et ønske om å ha handlefrihet underveis i intervjuet til å forfølge saker respondenten tar opp, men samtidig få frem respondentenes ulike synspunkter innenfor de samme temaene og spørsmålene. Dette vil gi muligheten til å identifisere felles meninger og oppfatninger om fremtidig innretning. Det er også fornuftig med åpen tilnærming når det er et ønske om å utvikle en dypere forståelse for det som undersøkes (Jacobsen, 2018, s. 36).

Dokumentundersøkelsene er en innsamling av sekundærdata, det vil si data som er samlet inn av andre. Dette betyr at «sekundærdata er skreddersydd til det formålet den opprinnelige datainnsamleren hadde» (Jacobsen, 2018, s. 171). Sekundærdata må derfor behandles mer kritisk enn primærdata som samles inn selv, som for eksempel intervju. Dokumentundersøkelsene er basert på normative tekster, som har vært blant annet offentlige dokumenter, lovverk og styrende dokumenter for virksomheten. De overordnede offentlige dokumentene har vært gode kilder med tanke på å gi en forståelse for roller, ansvar og myndighet knyttet til organisasjonsendringer. De styrende dokumentene for virksomheten har på den annen side vært belysende i forhold til hvordan virksomheten har valgt å løse strukturendringer underveis. De normative dokumentene som i størst grad er vektlagt, er:

- Retningslinjer for logistikkvirksomhet i forsvarssektoren (Forsvarsdepartementet, 2016b)
- Forsvarets fellesoperative doktrine (Forsvaret, 2019)
- Konsept for logistikk i Forsvaret (Forsvaret, 2013)
- NOU 8. (1999). Materiellforvaltningen i Forsvaret (NOU 8, 1999)

Disse tekstene er valgt ut fordi de er de overordnede og styrende dokumentene for den operasjonelle virksomheten i Forsvaret og for den samlede logistikkaktiviteten i Forsvaret.

Dokumentundersøkelsene har også basert seg på mer kognitive tekster, som forskningsartikler og fagbøker. Disse har hatt til hensikt å gi mer dybdekunnskap om aktuelle problemstillinger. Noen kognitive tekster er brukt mer enn andre. Disse tekstene er fra akademisk anerkjente forfattere, som Bjerga fra Institutt for forsvarsstudier (IFS):

- Det norske "Pentagon". Forsvarets øverste ledelse 1961-1970 (Bjerga, 1999).
- Enhet som våpen. Øverstkommanderende i Nord-Norge 1948-2002 (Bjerga, 2002).
- FFI-rapport 2019/01068: Et troverdig alliert mottak. Erfaringer fra Trident Juncture 2018 (Birkemo et al., 2019)

Dissen tekstene er valgt ut fordi de gir et utfyllende og beskrivende bilde av situasjonen inne ulike tidsepoker. Intervjuene som er gjennomført, er primærdata. Disse har primært vært gjennomført med respondenter som jobber på eller har erfaring fra logistikkarbeid på operasjonelt nivå, eller i tilknytning til dette. Respondentene er valgt ut ifra sin kjennskap til dette faget og nivået, og her har forfatteren benyttet sitt kontaktnettverk fra tidligere stillinger for hjelp til å finne et best mulig utvalg. Respondentene har blitt kontaktet via e-post, med utfyllende informasjon om forskningsprosjektet. Intervjuguiden er utarbeidet med fokus på å underbygge funnene i dokumentstudien, men også for validere, eksemplifisere og finne mulige utviklingsretninger, som er knyttet til forskningsspørsmål tre.

Etter noen avklaringer pr telefon og e-post vedrørende deltakelse, ble intervjuene gjennomført via digital plattform, på Forsvarets ugraderte system FO365 med Microsoft Teams. Dette har fungert godt, selv om det gir noen andre typer utfordringer enn et fysisk intervju. På den annen side, har det gitt muligheter til videoopptak, som har vært til god hjelp under dataanalysen. Bruk av opptak, gjør også at intervjueren står mye mer fritt i forhold til å få en flyt i samtalen. Bakgrunnen for valg om bruk av digital plattform under gjennomføring av intervju, har sammenheng med den pågående pandemien med Covid-19. Dataanalyse av videoopptak er tidkrevende og har spesielt innledningsvis vært preget av manglende intervjurutiner. Respondentene har vært behjelpelige med å gi mulighet for oppfølgingsspørsmål i etterkant av intervjuene, som har blitt gjort via e-post.

Når det skal velges respondenter som skal bidra med data til forskningen, stilles det krav til personvern og anonymitet på disse. Det må foreligge en godkjenning for å kunne benytte personopplysninger, og det er visse krav til måten data lagres på. Denne godkjenningen og kravene er det Norsk senter for forskningsdata (NSD) som stiller. Personopplysninger i denne sammenheng er, *«enhver opplysning som kan knyttes til en person. En personopplysning kan for eksempel være*

fødselsnummer, navn eller e-postadresse/IP-adresse. Stemme på lydopptak regnes også som en personopplysning.» (NSD, 2021)

Respondent	Kortnavn	Avdeling	Dato
Respondent 1	R1	FLO NLOGS	6. apr 2021
Respondent 2	R2	FLO ledelse	7. apr 2021
Respondent 3	R3	FLO NLOGS	8. apr 2021
Respondent 4	R4	FOH	8. apr 2021
Respondent 5	R5	HV ledelse	9. apr 2021

2.3 Analyse av data og resultater

I henhold til Jacobsen, er det primært fire forhold det vil dreie seg om vedrørende praktisk analyse av data. Dette er å dokumentere, utforske, systematisere/ kategorisere og sammenbinde (Jacobsen, 2018, s. 199). Siden denne oppgaven er basert på både dokumentundersøkelser og intervjuer, blir denne analysen gjennomført i to prosesser. Den første, for å danne et grunnlag og den andre for å bekrefte funn og fylle eventuelle tomrom i tekstanalysen.

Dokumentasjon, handler om å beskrive dataene som er samlet inn. For intervjuene, handlet dette om å beskrive materialet som var samlet inn, og utskrivning av disse. Det måtte også systemiseres noe. Siden det forelå et grunnlag gjennom dokumentundersøkelsene, ble det lettere å finne frem til de mest interessante funnene i intervjuene, slik at det ikke var nødvendig å transkribere hele intervjuet detaljert, men kun de relevante delene. Det neste var utforsking av data, eller «tekst-graving». Dette handler om å finne hvilke ord og uttrykk som går igjen. Dette sier noe om hva som har opptatt de som er intervjuet, og som dermed kan tolkes som viktig for vedkommende. Det tredje forholdet, systematisering og kategorisering, handler om å sortere dataene under ulike temaer. På denne måten kan likheter og ulikheter innen samme tema mellom ulike enheter sees på. Til slutt vil disse temaene sammenbindes med undersøkelsesenheter og eventuelt konteksten (Jacobsen, 2018, s. 197-226). Denne sammenbindingen handlet for denne oppgaven også om å knytte funnene i dokumentstudien til utvikling av innledningsvis intervjuguiden, og senere funnene fra intervjuene for å bygge teori for videre utvikling.

2.4 Forskningskvalitet

For å sikre kvaliteten på denne oppgaven, er det to viktige vurderinger som må gjøres. Gyldighet, eller valiabilitet, og pålitelighet, eller reliabilitet. Gyldighet kan igjen deles i to, intern og ekstern. «Intern gyldighet går på om resultatene oppfattes som riktige», eller om de gir en sann representasjon av virkeligheten (Jacobsen, 2018, s. 228-229). Den eksterne gyldigheten, dreier seg om i hvor stor grad funnene fra undersøkelsen kan generaliseres og benyttes om andre enn dem som faktisk er undersøkt (Jacobsen, 2018, s. 237). Det siste punktet angående kvalitet på forskningen, pålitelighet, handler om nettopp det. Kan vi stole på de funnene som er gjort i undersøkelsen?

For å styrke oppgavens interne gyldighet, er det blitt benyttet triangulering (Creswell & Creswell, 2018, s. 200) mellom normative dokumenter, som stortingsproposisjoner, doktriner og andre formelle skriv; kognitive dokumenter, som tekster og artikler publisert i fagtidsskrifter og bøker; og intervjuer av utvalgte respondenter. Intervjuene har blitt gjennomført sent i studien, og har blitt brukt for å avklare og bekrefte det som er funnet i dokumentundersøkelsene for de normative og kognitive dokumentene. På denne måten er både primærdata og sekundærdata trukket inn for å underbygge oppgaven. Spørsmålet er likevel om data gir en riktig beskrivelse av virkeligheten? I forhold til normative dokumenter, som eksempelvis retningslinjer, lover og konsepter, så er disse ment å beskrive en ønsket situasjon. Disse beskriver derfor målbildet og gir ikke nødvendigvis en riktig beskrivelse av hvordan ting faktisk er. De kognitive dokumentene er med på å skape et bakteppe for, og en økt forståelse for hvorfor ting er som de er og for hvorfor de normative dokumentene ønsker å oppnå det de gjør. Intervjuene danner da den tredje innfallsvinkelen, og forteller hvordan ting faktisk er, uavhengig av spesielt de normative dokumentene. Totalt, vil disse tre innfallsvinklene gi dataene i oppgaven en god intern gyldighet for å svare på problemstillingen.

Ekstern gyldighet, det vil si i hvilken grad dataene kan generaliseres og benyttes innen andre områder, er mer krevende for kvalitative studier, men styrken er en teoretisk generalisering. Med det så menes å avdekke fenomener, etablere kausalmekanismer og avdekke spesielle forutsetninger for at noe skal ha effekt (Jacobsen, 2018, s. 237). For denne studien kan dette tenkes å gjelde for eksempel andre områder i Forsvaret som kan ha blitt påvirket av de avdekkede faktorene som har påvirket utviklingen.

Det siste punktet på kvalitetssikringen av oppgaven, pålitelighet, handler om i hvor stor grad oppgavens funn kan stoles på. Igjen gir en triangulering effekt på kvaliteten. Jacobsen beskriver at både undersøkelsesopplegget, datainnsamlingen og analysen kan påvirke resultatet. «*De som undersøkes, påvirkes av undersøkeren, samtidig som undersøkeren påvirkes av de relasjonene som oppstår i selve datainnsamlingsprosessen.*» (Jacobsen, 2018, s. 241). Siden denne oppgaven er basert på både primærkilder og sekundærkilder, vil noe av denne «menneskelige» påvirkningen falle bort. Det faktum at intervjuene ble gjennomført digitalt, gjør nok også at de som undersøkes i mindre grad

blir påvirket av undersøkeren. Nå skal det likevel ikke hevdes at en digital gjennomføring av intervju er det beste, men i forhold til faktoren *påvirkning* under punktet pålitelighet, så har det noe for seg. Det blir hentet data fra en primærkilde, gjennom en digital plattform, som bidrar til redusert «mellommenneskelig» påvirkning. Og i forhold til effekten av triangulering, så bidrar også bruken av offentlige dokumenter til økt pålitelighet, siden disse generelt har høy troverdighet.

3 Referanseramme

I dette teoretiske rammeverket av definisjoner, vil det redegjøres for de mest sentrale begrepene i denne oppgaven, for å danne et felles standpunkt for forståelsen av begrepene. Ideelt sett, så skal observasjoner være kontekstfrie. Men i erkjennelsen av at undersøker ikke er fri for egen kontekst, i form av egne forkunnskaper og erfaringer, vil det i dette kapitlet redegjøres for de tre begrepene logistikk, operasjonelt nivå og til slutt sammenføyningen av disse; operasjonell logistikk. Bakgrunnen for valget av disse tre, er nettopp deres sentrale betydning for resten av oppgaven, og ikke minst fordi leseren kan legge ulike betydninger i dem, avhengig av sin faglige bakgrunn. De to første begrepene er relativt godt definert i det militære domene, mens *operasjonell logistikk* ikke er i like stor grad definert på norsk, slik at en egen definisjon for oppgavens videre fremgang blir presentert.

3.1 Operasjonelt nivå

In brief, strategy wins the war; operational art aims at winning the campaigns that support the strategy; and tactics win battles in the campaigns.

(Otis, 1994)

Operasjonelt nivå beskrives på enkelte steder, ved å vise til et kartutsnitt. I kartutsnittet, som er et tilfeldig valgt sted, vises en operasjonell «boble» med flere mindre «bobler» inni. Disse mindre boblene, skal da representere de taktiske nivåene. Denne grafiske forklaringen, kan være en feilaktig forenkling av en forklaring på det operasjonelle nivået. For å sette det på spissen, er det ikke sikkert det er riktig å kalle det et «nivå» heller. I sin første kjente skriftlige form, ble det kalt operasjonskunst (Svechin, 1927/2004, s. 68)

Det var nettopp fra dette området og denne tiden, de første teoriene om det operasjonelle nivået dukket opp, og flere hevder at disse teoriene står seg godt selv den dag i dag.

Det som synes klart, uavhengig av kilde, er at det operasjonelle nivået ligger mellom det overordnede strategiske nivået, og det underordnede taktiske nivået. I en av de første akademiske tekstene som beskriver nivået; Strategy av Alexander Andreyevich Svechin, beskriver forfatteren følgende:

«Tactics should focus their attention solely on an individual battle which follows from the deployment of troops [...]» (Svechin, 1927/2004, s. 68)

«In turn, tactical creativity is governed by operational art.» (Svechin, 1927/2004, s. 68)

«Strategy is the art of combining preparations for war and the grouping of operations for achieving the goal set by the war for the armed forces.» (Svechin, 1927/2004, s. 69)

Begrepet operasjonskunst er fremdeles i bruk på egne ben, selv om det har en sterk knytning til det operasjonelle nivået. Den til nå nyeste versjon av Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD), fra 2019, beskriver at operasjonskunst er å «*Omsette strategiske mål og ambisjoner til taktisk handling [...]»* (Forsvaret, 2014) Den samme doktrinen beskriver det operasjonelle nivået som «*Det kommandonivået som gjennom planlegging og ledelse av operasjoner mot gitte mål og med tildelte ressurser omsetter strategiske mål og ambisjoner til oppdrag for tildelte styrker.»*

De to definisjonene har altså til felles at det er strategiske målsetninger som skal omsettes til militære handlinger. Selv om ikke den siste definisjonen presiserer at dette er taktiske handlinger, er nok dette implisitt.

En annen ting som er et tydelig skille mellom disse to begrepene, er *kunst* og *nivå*. Et nivå er noe som militært hierarkisk sett er lett å forholde seg til. *Kunst* oppleves nok som noe mer svulstig. Bakgrunnen for bruken av nettopp dette ordet, er for å skille praksis fra teori. Kunsten vil med andre ord ikke være mulig å vitenskapsteoretisk bevise (Andersen & Ydstebø, 2016, s. 32). Andersen og Ydstebø bruker et eksempel fra Karl-Heinz Frieser's bok *The Blitzkrieg Legend: The 1940 Campaign in the West*, vedrørende den tyske 2. verdenskrigsgeneralen Erich von Manstein, for å beskrive nettopp denne kunsten. Manstein beskrives å følge rette logiske linjer, når han opererte på det strategiske nivå, men når han opererte på det operasjonelle nivået, var det et poeng å være usystematisk og tilsynelatende ulogisk, for å ta sin fiende med overraskelse (Andersen & Ydstebø, 2016, s. 32-33)

Det er også interessant å bemerke at, som professor sir Michael Howard skriver i prologen til boken *The evolution of operational art*, US Army sin tilnærming til operasjoner under den 2. verdenskrig, var at dette hovedsakelig handlet om logistikk (Olsen & Van Creveld, 2011, s. ix)

Fellesoperasjoner

Det kan tidvis være vanskelig å skille mellom operasjonelt og fellesoperativt. Og det blir heller ikke noe lettere ved at det engelske ordet *joint*, i enkelte sammenhenger blir oversatt til operasjonell.

Eksempelvis det engelske begrepet *Joint Fires*, som blir oversatt til *operasjonell ild* i FFOD (Forsvaret, 2014, s. 146). Bakgrunnen er nok det norske systemet, hvor det fellesoperative og det operasjonelle er det samme, og representert ved Forsvarets operative hovedkvarter (FOH), som for tiden er Forsvarets eneste hovedkvarter på operasjonelt nivå.

Men fellesoperativt og operasjonelt har ulik mening. Mens operasjonelt er kortfattet forklart i forrige bolk som et *nivå*, er fellesoperativt som begrep mer *funksjonsbetinget*. Det NATO beskriver som *Joint* (felles), er «*Adjective used to describe activities, operations and organizations in which elements of at least two services participate.* » (NATO, 2013). Det vil si at betingelsen er deltakelse fra to eller flere forsvarsgrener, uavhengig av nivå. Det står riktignok i FFOD, at en fellesoperasjon er «*En operasjon*

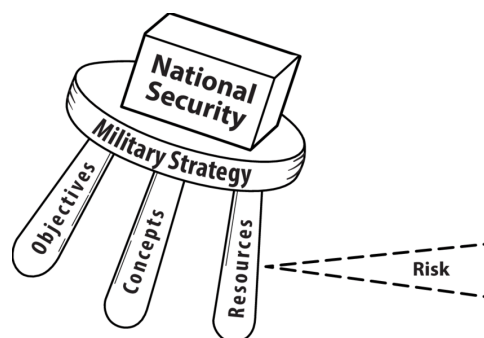
der elementer fra minst to forsvarsgrener deltar og der graden av samhandling er styrt fra et operasjonelt nivå.» (Forsvaret, 2014, s. 232). Der knyttes altså det operasjonelle nivået på når det er snakk om en fellesoperasjon, og det gir mening i et norsk perspektiv. FFOD av 2019 har også tatt inn begrepet *Fellestaktisk samvirke*, som er «Taktisk og stridsteknisk samvirke mellom enheter fra flere forsvarsgrener og innsatsmidler, normalt innenfor rammen av en fellesoperasjon.» (Forsvaret, 2014, s. 233). Dette siste begrepet var ikke med i utgaven fra 2014 eller tidligere, og gir muligens tegn om en ny konseptuell retning.

På bakgrunn av de nevnte begrepene med henvisning, er det grunn til å slå fast at både det norske felles og det engelske Joint, betyr innsats fra to eller flere forsvarsgrener, uavhengig av nivå. En oversetting av *joint* til *operasjonell*, er derfor misvisende. Fellesoperativt kan derfor sies å være nivåuavhengig, mens fellesoperasjonell er knyttet til det operasjonelle nivå. Oppgaven vil videre ta utgangspunkt i FFOD's definisjon av det operasjonelle nivået, som «kommandonivået som [...] omsetter strategiske mål og ambisjoner til oppdrag for tildelte styrker.» (Forsvaret, 2014).

Strategi og taktikk

Det øverste nivået for krigføring, det strategiske, kan gjerne deles i to. Det politiske- eller nasjonalstrategiske, som i internasjonal historisk sammenheng også er benevnt som *grand strategy*, og militærstrategisk nivå. For å definere dette samlede nivået, tar oppgaven utgangspunkt i Arthur F. Lykke jr's «Three-legged-stool-model» (Lykke jr, 1989).

Lykke bringer der opp det som senere beskrives som den klassiske definisjonen av strategi. Strategi er lik *ends* +

Figur 1 - Lykkes "Three-legged-stool-model"

ways + *means*. Dette er generelt for strategier uavhengig av nivå, også det operasjonelle og taktiske, men nasjonale strategier må likevel ikke forveksles med militære strategier. Den militære strategien er bare en del av den nasjonale strategien, og må understøtte den nasjonale strategien. Videre konkretiseres den militære strategien, basert på *ends* (målsetning) + *ways* (metoder) + *means* (midler). Målsetningen i en militær strategi kan være uttrykt som militære målsetninger. Metoder angår hvilke ulike måter den militære styrken skal anvendes på, uttrykt gjennom militærstrategiske konsepter. Midler, refererer til ulike militære ressurser, som mannskaper, materiell, penger, styrker, logistikk med mer (Lykke jr, 1989, s. 3-4). Lykke gjør også et viktig poeng av at et strategisk konsept *ikke* må forstås som en strategi, den må alltid sees i sammenheng med målsetninger og ressurser. I Norge, ble det politiskstrategisk og militærstrategiske nivå slått sammen i 2003, til en integrert strategisk ledelse (ISL), etter anbefaling fra Forsvarsstudie 2000 (Forsvaret, 2000). Men selv om disse er slått sammen, er det fremdeles slik at «Forsvarssjefen (FSJ) utgjør det militærstrategiske nivå i Norge og forestår

strategisk ledelse av planlegging og innsetting av militære styrker i Norge og ved nasjonal krisehåndtering.» (Forsvaret, 2014, s. 65).

Det nederste av de tre krigføringsnivåene, det taktiske, er der hvor de militære handlingene skjer, eller for å bruke definisjonen til US Joint Chiefs of Staff: *Det taktiske nivået, er der hvor kamper og engasjementer er planlagt og gjennomført, for å oppnå de militære målsetninger som er tilordnet de taktiske styrkene* (US Joint Chiefs of Staff, 2017, s. I-8). NATOs hjørnesteinsdoktrine er ikke helt lik, men kan bidra til å fylle ut bildet: *På taktisk nivå, er styrkene anvendt for å gjennomføre militære oppgaver og oppnå militære målsetninger. En vellykket gjennomføring av disse målsetningene, er utformet for å bidra til suksess på operasjonelt og strategisk nivå.* (NATO, 2010, s. 1-6)

Logistikk og Lykke

For å sette nivåene i kontekst med logistikkfeltet, kan det være hensiktsmessig å gå tilbake til Lykkes «tre-beins-krakk-modell», med målsetninger, metode og midler. Den strategiske logistikken, vil da være knyttet til *midlene* for å bidra direkte til strategien. På samme måte, vil den taktiske logistikken være det nivået av logistikken som bidrar med midler til å oppnå målsetningene som er tilordnet de taktiske styrkene. Kress skriver at den strategiske logistikken tar beslutninger som har langvarige økonomiske innvirkninger. Dette kan typisk være beslutninger knyttet til investeringer i forskning og utvikling, retningslinjer for innkjøp og forsyninger, samt beslutninger knyttet til fysisk infrastruktur (Kress, 2002, s. 19). Kress skriver også at den taktiske logistikken er knyttet til praktiske aktiviteter, som å forsyne styrkene med artikler som ammunisjon og drivstoff, samt å vedlikeholde styrkenes utstyr. Disse aktivitetene er mer tekniske, og er mer direkte knyttet til kampenhetene. Dette er en forenklet fremstilling, men den har til hensikt å fremheve forskjellene i nivåene, samt legge et grunnlag for å drøfte det operasjonelle nivået og logistikken som er knyttet til det.

3.2 Militær logistikk

Den første kjente bruken av ordet logistikk, stammer fra det greske ordet *logisticos*, som betyr en som er flink til å regne eller beregne. I militær forstand, betød dette å styre ressurser til slagfeltet, som for eksempel å beregne forbruk og forsyninger, samt beregne transporttider og lignende. Fra skriftlige kilder med bruk av ordet logistikk, er det den sveitsisk-franske generalen og militærteoretikeren Antoine-Henri de Jomini som er kreditert med den første formelle og funksjonelle bruken av ordet. (Kress, 2002)

Jomini definerte logistikk til å være: "Logistics is the art of moving armies. It comprises the order and details of marches and camps, and of quartering and supplying troops; in a word, it is the execution of strategic and tactical enterprises." (Jomini, 1862/2007)

Ordet har, som mange andre militære begreper, blitt adoptert til sivil dagligtale og tilpasset og dels endret betydning. Derfor er det greit, som en presisering i denne oppgaven, å legge til militær foran.

Definisjoner av militær logistikk av nyere dato, kan hentes fra blant NATOs militære doktriner og norske politiske og militære dokumenter, som igjen er relativt sett like.

NATOs militærkomite, som er NATOs høyeste militære organ, definerer i NATO Principles and Policies for Logistics, logistikk på denne måten:

Logistics is the science of planning and carrying out the movement and maintenance of forces. In its most comprehensive sense, the aspects of military operations which deal with:

- a. design and development, acquisition, storage, movement, distribution, maintenance, evacuation, and disposal of materiel;*
- b. transport of personnel;*
- c. acquisition or construction, maintenance, operation, and disposition of facilities;*
- d. acquisition or furnishing of services; and*
- e. medical and health service support. (NATO, 2014)*

Denne definisjonen blir gjenbrukt i flere formelle dokumenter, blant annet NATOs hjørnesteinsdoktrine innen logistikk, Allied Joint Doctrine for Logistics (AJP-4).

Det «øverste» norske dokumentet for militær logistikkvirksomhet, Retningslinjer for Logistikkvirksomheten i forsvarssektoren, har også oversatt og lagt den samme definisjonen til grunn. I norsk offisiell språkdrakt, blir definisjonen av logistikk seende slik ut:

Den virksomheten som planlegger og gjennomfører forflytning og understøttelse av militære styrker, herunder:

- Design og utvikling, planlegging, fremskaffelse, lagring, fordeling, distribusjon, vedlikehold, evakuering og avhending av materiell og forsyninger*
- Transport av personell*
- Anskaffelse, konstruksjon, vedlikehold, drift og avhending av bygg og anlegg*
- Anskaffelse eller levering av støttevirksomhet*
- Inngåelse og oppfølging av kontrakter med sivile leverandører*
- Sanitets- og veterinærtjenester.*

(Forsvarsdepartementet, 2016b)

I den norske språkdrakten, er kulepunkt 5 lagt til, som omhandler interaksjonen med sivile leverandører. I den norske versjonen er også opplysningen om at logistikken er en del av de militære operasjonene, fjernet. Ellers er versjonene tilnærmet like.

Selv om det finnes flere forsøk på å definere (militær) logistikk, hvorav de siste er relativt sett like, så kan det likevel være uklart hva som ønskes med logistikken. Hva skal løses ved hjelp av logistikk?

Moshe Kress skriver i sin bok *Operational Logistics*, blant annet at: “Logistics is nothing less than a discipline that deals with the means of waging war and the resources that they require.” (Kress, 2002, s. 15). Men Kress har også en mer utfyllende beskrivelse av logistikk; “A discipline that encompasses the resources that are needed to keep the means of the military process (operation) going in order to achieve its desired outputs (objectives). Logistics includes planning, managing, treating and controlling these resources.”

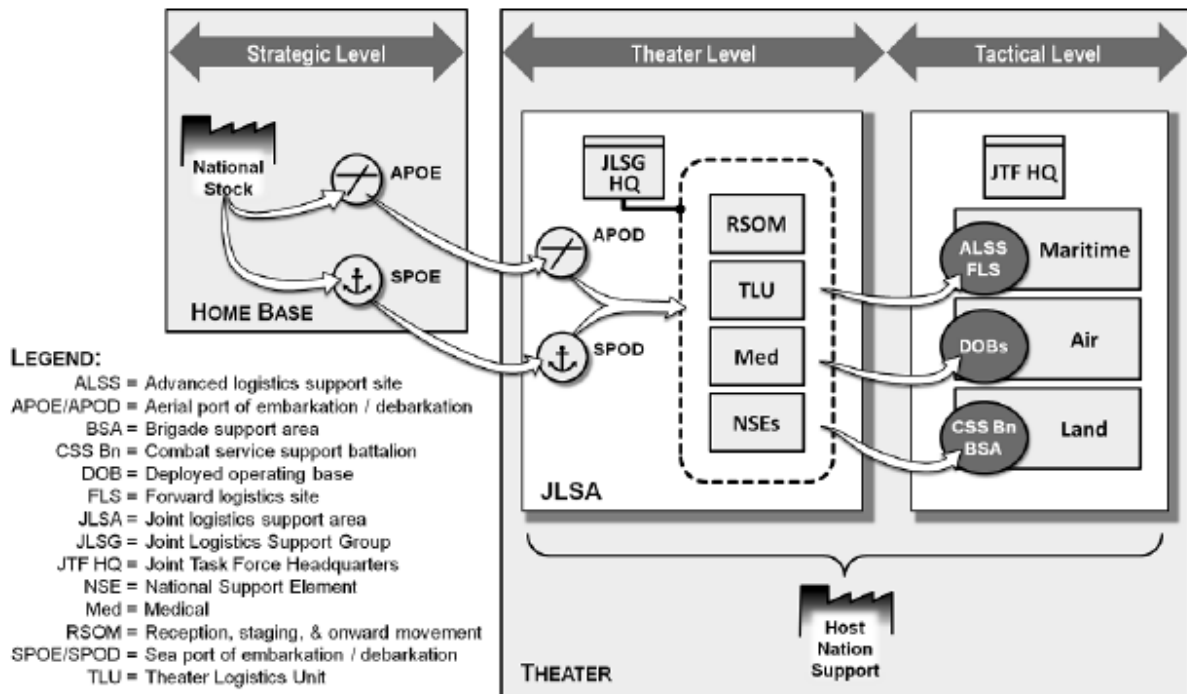
En disiplin som håndterer midlene for føre krig, og ressursene disse trenger. En annen mye sitert israelsk militær historiker og teoretiker, Martin van Creveld, benytter Jominis definisjon, og prøver å forenkle den ved å skrive: “*the practical art of moving armies and keeping them supplied*” (Creveld, 1977).

I Forsvarsdepartementets retningslinjer for logistikkvirksomhet i Forsvarssektoren, står det at «Logistikkens viktigste rolle er å skaffe til veie materiell, forsyninger, vedlikehold og tjenester av rett slag og mengde, og å bringe dette til rett bruker i rett tid slik at stridsevnen opprettholdes.» (Forsvarsdepartementet, 2016b).

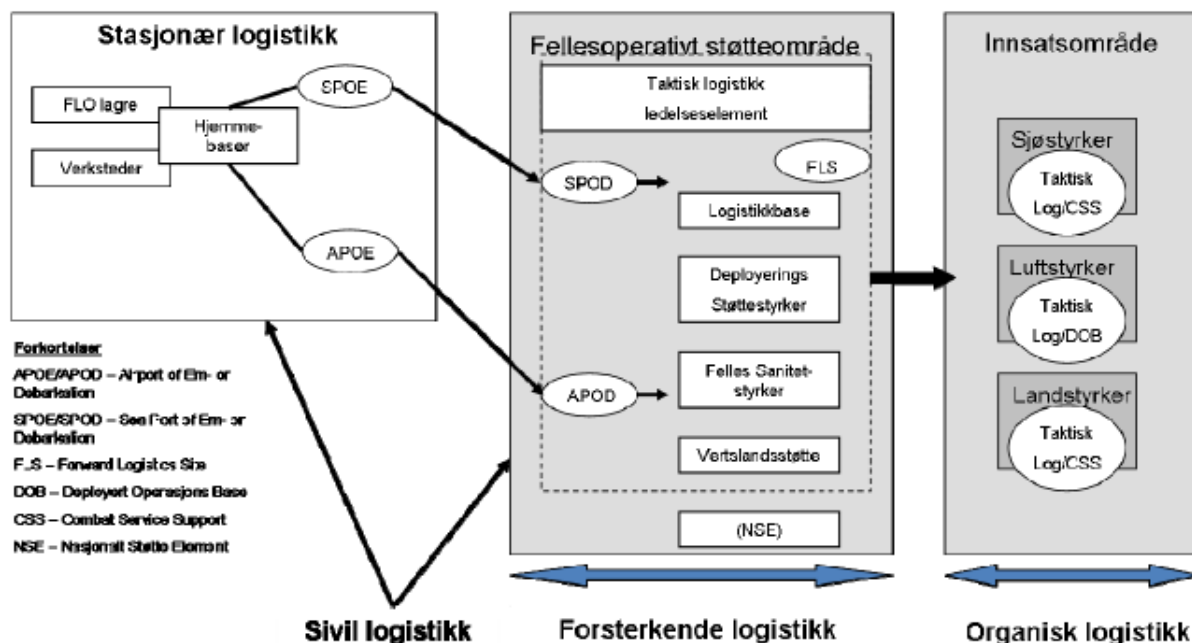
Militær logistikk som begrep kan derfor omskrives fra Kress, til å være en disiplin som omfavner ressursene som trengs til midlene i en militær operasjon, for å oppnå den militære målsetningen.

3.3 Doktrinnelle modeller

Nivådelingen av Forsvarets logistikk, som er beskrevet i blant annet Konsept for logistikk i Forsvaret (Forsvaret, 2013), baserer seg på inndelingen som er gjort i NATOs AJP-4, doktrine for logistikk (NATO, 2018a) og ikke minst ALP-4.2, NATOs doktrine for logistikk til landstyrker (NATO, 2015). Det kan hevdes at enkelte av begrepene og konseptskissene som har blitt gjenbrukt fra de engelske NATO-beskrivelsene, har mistet eller endret noe av sin betydning i den norske oversettelsen. Ett eksempel på dette er skissen over nivådelingen som er brukt i ALP-4.2, og oversatt, tilpasset og gjenbrukt i logistikkkonseptet. Oppgaven vil derfor videre redegjøre for ulikheter i begrepene mellom NATOs modeller og de norske oversettelsene, for å skape en felles begrepsplattform og samtidig fortolke oversettelsene, som vil bli brukt videre i oppgaven.

Figur 2 - Skisse av konsept for logistikkoperasjoner, fra ALP 4.2

Figur 3 - Prinsippiskisse av logistikkflyt, fra Konsept for logistikk i Forsvaret

I disse to skissene, kan blant annet følgende oversettelser leses;

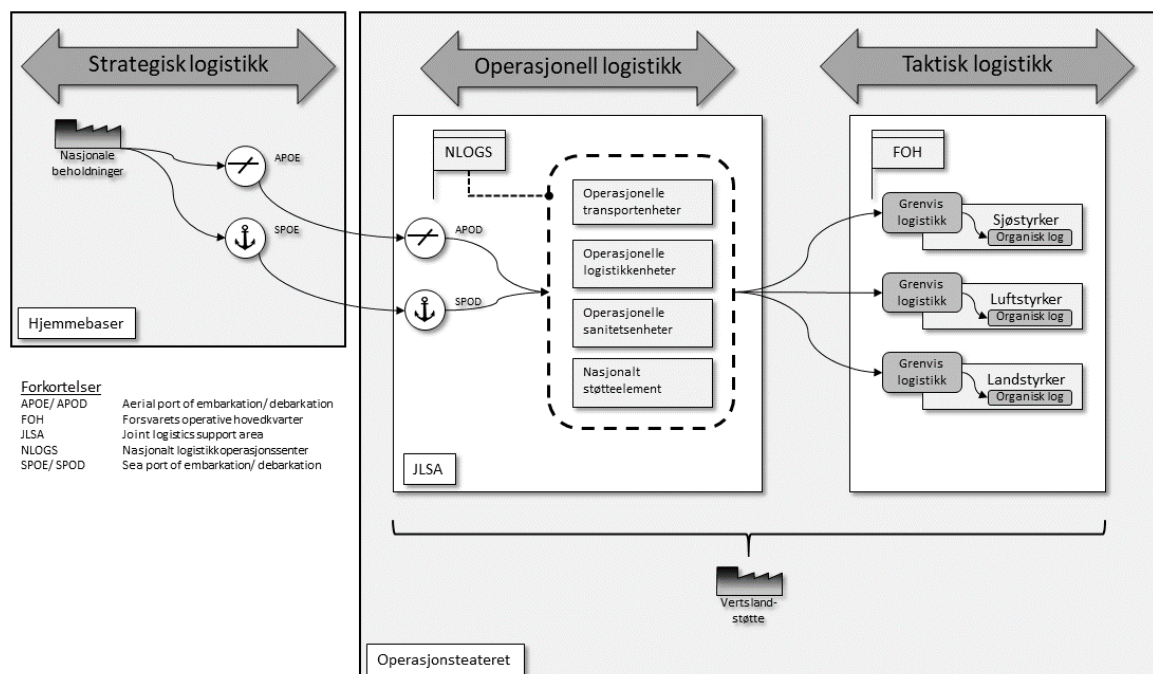
Strategic Level, er gjenbrukt som stasjonær logistikk og sivil logistikk.

Theater Level, er gjenbrukt som fellesoperativt støtteområde og forsterkende logistikk.

Tactical Level, er gjenbrukt som innsatsområde og organisk logistikk.

I tillegg er sammenføyingen av *Theater Level* og *Tactical Level* i et *Theater*, hvor *Host Nation Support* virker inn på begge nivåer, fjernet. Oversettelsen av *JLSG HQ* til *Taktisk logistikk ledelselement*, er teknisk sett riktig, men kan komplisere skissen unødige ved å legge begrepet taktisk inn i det samme nivået som på NATOs skisse er *Theater Level*, eller operasjonelt nivå. Selv om ikke teaternivået nødvendigvis samsvarer fullt ut med det operasjonelle nivået, så er det enkelte som hevder at det er det samme (Kiszely, 2009). De er uansett like nok for denne oppgaven.

Det norske konseptet kunne med fordel benyttet NATO's og de fleste av alliansens allerede innarbeidede begreper på krigføringsnivåene, strategisk, operasjonelt og taktisk. Et forslag til hvordan denne NATO-skissen kan se ut i et norsk logistikkonsept, er vist under.

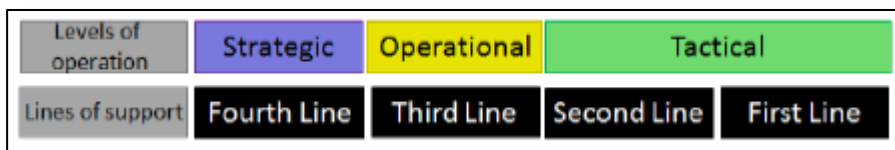

Figur 4 - Forfatterens tilpassede skisse for logistikkflyt i Forsvaret

Siden matrisen i det samme konseptet har gjenbrukt disse oversettelsene, blir det også noe misvisende i disse beskrivelsene. Konseptet er heller ikke tjent med å legge begrepet «sivil logistikk» inn i skissene. Det kan føre til at det tolkes som at all strategisk logistikk er sivil, og at det *ikke* finnes sivil logistikk på operasjonelt eller taktisk nivå. Ingen av delene stemmer. Det kan også være fornuftig å implementere linjene av støtte i matrisen, siden dette er beskrevet i NATO doktriner, samt er begrep som benyttes i det norske Forsvaret.

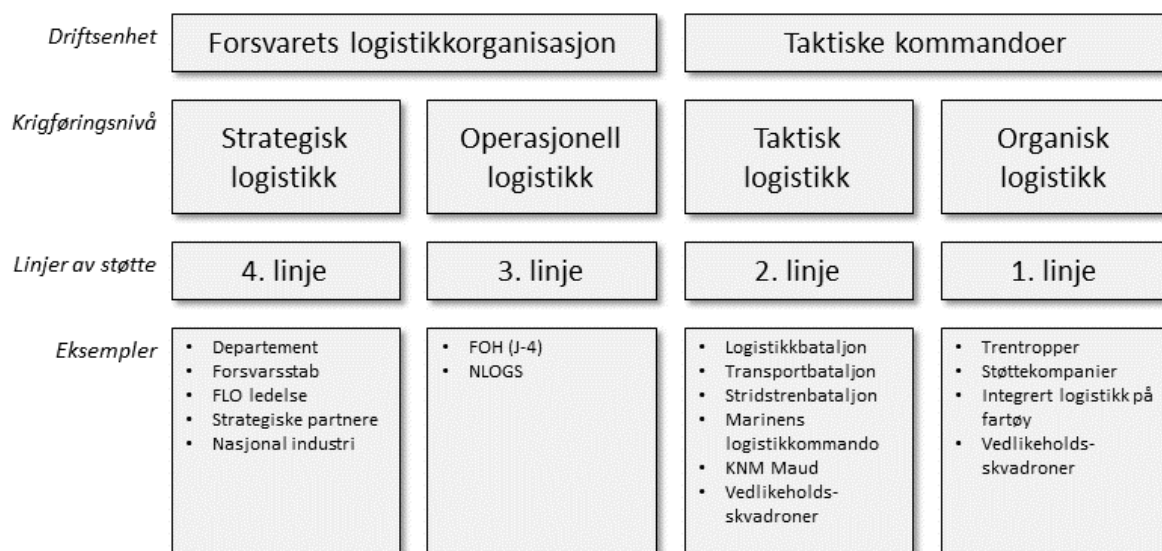
	SIVIL LOGISTIKK	FELLES LOGISTIKK		ORGANISK LOGISTIKK	
Kategori logistikk	Sivil logistikk	Støttende/stasjonær logistikk	Forsterkende deployerbar logistikk	Taktisk logistikk (CSS)	Avdelingens integrerte logistikk
Eks på kapasitet	Sivile lagre Teknisk støtte RoRo skip	Base/garnison Forsyningslagre Stasjonært verksted Investering og eierskapsforvaltning	Logistikkbase Land Logistikkbase Sjø (FLS) Logistikkbase Luft (DOB) Transport kp Movconlag	CSSbn/Brigade N Logistikkfartøy/NOTG Teknisk Skv/Luftving	Stabskp/Bn Logistikkpers/fartøy

Figur 5 - Logistikkkapasiteter på ulike nivå, fra Konsept for logistikk i Forsvaret

Figur 6 - Krigføringsnivå og linjer av støtte, fra AJP 4

Når støttelinjene som er brukt i AJP 4 inkluderes i en tilpasset skisse, så er det nødvendig å gjengi det som står i AJP 4, nemlig at *nivået* beskriver hvor effekten er planlagt og ledet, mens *linjene* beskriver hvor ressursene er gruppert innen den militære strukturen (NATO, 2018a, s. 1-8)

Figur 7 - Forfatterens tilpassede skisse for logistikknivåer i Forsvaret

3.4 Logistikknivåer

Operativ logistikk

Operasjonell logistikk er, spesielt i norsk språkdrakt, viktig å skille fra *operativ* logistikk. Grunnen til dette er at begge begrep blir oversatt som *operational logistics* på engelsk, som er arbeidsspråket i NATO og med Norges viktigste allierte, USA.

Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD), definerer operativ *virksomhet* på denne måten;

Operativ virksomhet: *Omfatter planlegging, ledelse og gjennomføring av militære operasjoner i fred, krise og væpnet konflikt i og utenfor Norge, alene eller i allianse. Herunder hører tilsyn med styrkeoppbygging, beredskap og rustningskontroll. I tillegg inngår planlegging, gjennomføring og ledelse av øvelser i samarbeid med ansvarlige for styrkeproduksjon og logistikk. (Forsvaret, 2014, s. 245)*

Denne beskrivelsen gjør *operativ* til nivåuavhengig, men konkretiserer enkelte aktiviteter knyttet til militær aktivitet. Denne beskrivelsen gjør for eksempel strategisk logistikk til en operativ virksomhet.

Videre, så er det allerede definert at det operasjonelle knyttes til bindingen mellom strategisk og taktisk. Det er derfor av interesse å se hvordan den anerkjente professoren, Moshe Kress, definerer *operational logistics*, i sin bok med samme tittel. Dette for å se om det kan gjøres et tydeligere skille mellom operasjonell og operativ logistikk.

Operational logistics (OpLog) *is a collection of means, resources, organizations and processes that share the common goal of sustaining campaigns and large-scale military operations. This collection, which is derived from the strategic logistics level, is utilized by the campaign leaders as input for the tactical logistics. OpLog is designated to sustain battles that are distributed in time and space. (Kress, 2002, s. 40)*

I denne beskrivelsen, knytter Kress *operational logistics* til et definert nivå ved å beskrive det som en samling (midler, ressurser, organisasjoner og prosesser) som skal understøtte kampanjer og større militære operasjoner. Han beskriver at denne samlingen er utledet *fra* det strategiske nivå, for å benyttes på det taktiske nivå. Han bekrefter dette til slutt ved å skrive at «OpLog» er tenkt å understøtte kamper som er distribuert i tid og rom. For å heve over all tvil at det er det operasjonelle nivået Kress beskriver i sin bok, og ikke det som på norsk er utskilt til å være operativ, skriver han i sitt andre kapittel blant annet; «*Similarly to the three levels of war – strategic, operational and tactical – logistics too is separated into three corresponding levels: strategic logistics, operational logistics and tactical logistics.*» (Kress, 2002, s. 17)

Når vi da til sist skal finne den norske militære overordnede beskrivelsen på operativ logistikk, siden det ikke foreligger noen beskrivelse på operasjonell logistikk, så finnes den i Forsvarsdepartementets *Retningslinjer for logistikkvirksomheten i forsvarssektoren*: «*En samling av midler, ressurser, organisasjoner og prosesser som deler et felles mål om å vedlikeholde kampanjer og militære*

operasjoner. Omfatter primært forsyningstjenester, vedlikeholdstjenester, transporttjenester og basetjenester.» (Forsvarsdepartementet, 2016b, s. 29)

Denne definisjonen av operativ logistikk fra 2016, er da tydeligvis en delvis gjengivelse av Kress sin beskrivelse av operasjonell logistikk fra 2002, men med enkelte sentrale unntak. I retningslinjenes definisjon, er alle knytninger til nivå fjernet, mens det heller er spesifisert fire kategorier logistikk-tjenester. Retningslinjene gir dermed en definisjon som snevrer inn i bredde heller enn dybde (nivå).

Strategisk og taktisk logistikk

For å bedre kunne forstå hva den operasjonelle logistikken er, vil de overordnede og underordnede logistikknivåene beskrives her. Under beskrivelsen av det operasjonelle nivået i denne oppgaven, ble det strategiske nivået definert til å kunne være todelt; politisk og militærstrategisk. Det militærstrategiske er definert som Forsvarssjefen og hans stab, Forsvarsstaben. Det er derfor dette nivået som utformer den militære strategien som den militære strategiske logistikken er en av ressursene for, ref *ends-ways-means*. Ifølge logistikkonseptet, har det strategiske nivået ansvar for å skaffe til veie infrastruktur, materiell og forsyninger, samt koordinere ressursinnsatsen fra sivile aktører. Den sivile innsatsen vil reguleres gjennom kommersielle avtaler, eller regjeringsvedtak, lover og forskrifter når det er krevet (Forsvaret, 2013, s. 10). Amerikanske doktriner er noe mer omfattende i beskrivelsen av strategisk logistikk, og det vil nok ikke oppfattes som motstridende mot den norske, men heller komplementerende. Den skriver at den strategiske logistikken omfatter nasjonens evne til å sette opp, deployere og understøtte styrker i utførelsen av den nasjonale militære strategien. Den fortsetter med å beskrive at det er på dette nivået våpen og utstyr er utformet og kjøpt, rekrutteringsprogrammer er igangsatt og permanente baser er utviklet og vedlikeholdt. Strategisk logistikk involverer styringen av luft- og sjøtransport for strategisk mobilitet og understøttelse av styrker i andre operasjonsteatre. Når langsiktige militære operasjoner igangsettes, krever den strategiske logistikken omfattende samarbeid med nasjonens industri, for å sikre tidsriktig støtte til den militære innsatsen (US Marine Corps, 2018, s. 2-14).

Taktisk nivå er i innledningen av oppgaven definert til å være det nederste av de tre nivåene, og der hvor kamper og engasjementer er planlagt og gjennomført. Hvis den samme end-ways-means-logikken skal benyttes for å definere taktisk logistikk, så vil det være logistikkressurser som er benyttet for å nå en taktisk målsetning. Det norske logistikkonseptet, er noe uklart vedrørende taktisk logistikk, da det blander sammen begrepene organisk logistikk og forsterkende logistikk, hvor sistnevnte også beskrives på det som kan omsettes som operasjonelle kapasiteter. Beskrivelsen som US Marine Corps benytter om taktisk logistikk er mer konkret, og sier at den er fokusert om understøttelse av styrker i kamp. Den beskriver også at den taktiske logistikken trekker på ressurser

gjort tilgjengelig av det operasjonelle nivået, og fokuserer på støtte i styrken (US Marine Corps, 2018, s. 2-16).

Operasjonell logistikk

Operasjonell logistikk beskrives i *AJP-4 – Logistics*, som noe som typisk benytter tildelte nasjonale, vertslandets- eller kommersielle støttealternativer for å levere multinasjonal logistikkstøtte (NATO, 2018a). Logistikken beskrives ikke i detalj i forhold til det operasjonelle nivået, men det er nok mer underforstått. Felles allianseløsninger blir fremhevet som det foretrukne, basert på kostnadseffektiv utførelse av operasjonene. AJP-4 omtaler like gjerne operasjonsteateret, som selve operasjonen, og dermed operasjonell logistikk som «teaterlogistikk». Denne logistikken beskrives igjen som et nettverk av systemer, kalt *Joint Logistic Support Network (JLSN)*. Den operasjonelle logistikken kan derfor forstås som den delen av logistikken som er en del av dette nettverket. Selve hjernen til dette nettverket, er Joint Logistic Support Group (JLSG). Det er et hovedkvarter, hvis sjef har i oppdrag å sørge for håndtering og levering av tredje linjes støtte til styrken. Disse linjene har en tett sammenheng med operasjonsnivåene, og er fremstilt i Figur 6.

Nivåene beskriver hvor støtteaktiviteten er styrt, mens linjene beskriver hvor støtteelementene er gruppert i den militære strukturen. Denne nivå/linje-inndelingen, er anvendt på store deler av den militære logistikken, med unntak av sanitetsstøtte. Denne benytter i større grad blant annet tidslinjer («NATO timeline»).

For å finne andre relevante beskrivelser av den operasjonelle logistikken, er det av interesse å studere amerikanske doktriner, som regulerer flere strukturer som opererer på operasjonelt nivå innen logistikkdomenene. Det amerikanske marinekorpsets doktrine innen operasjonell logistikk, beskriver operasjonell logistikk slik: *Operational-level logistics is the art of applying the military resources available to operating forces to achieve national military objectives in a theater or area of operations or to facilitate the accomplishment of assigned missions in a military region, theater, or campaign.* (US Marine Corps, 2016)

Den beskrives også som å være *designet, planlagt, koordinert og utført* hos marinekorpsets komponentkommandoer. I motsetning beskrives taktisk logistikk til å være planlagt og utført på MEF-nivå (Marine Expeditionary Force), som er den øverste byggeblokken i marinekorpsets MAGTF-strukturering (Marine Air-Ground Task Force). Hovedkampstyrken på bakkenivå i en MEF, er divisjon. Dette vil igjen bety at all logistikkplanlegging og -utførelse på divisjonsnivå og ned, ansees som taktisk logistikk i marinekorpset.

Marinekorpsets komponenter, representerer som nevnt det operasjonelle nivået i marinekorpset. Disse er i hovedsak inndelt i geografisk og funksjonelle kommandoer, i tillegg til en komponentkommando

som har en overordnet rolle, MARFORCOM (Marine Forces Command). Av de geografiske, kan nevnes blant annet MARFORPAC (Marine Forces Pacific) og MARFOREUCOM (Marine Forces European Command). Av de funksjonelle, finnes det tre stykker; strategisk kommando, spesialoperasjonskommando og cyberkommando (US Marine Corps, 2019).

3.5 Oppsummering

I dette kapitlet, er det gitt et teoretisk grunnlag for å kunne definere og diskutere operasjonell logistikk. Logistikk og militær logistikk er definert til å være en disiplin som omfavner ressursene som trengs til midlene i en militær operasjon, for å oppnå den militære målsetningen.

Det operasjonelle nivået er videre definert som «*Det kommandonivået som [...] omsetter strategiske mål og ambisjoner til oppdrag for tildelte styrker.*» (Forsvaret, 2014). Dette er en forkortet versjon av FFOD's definisjon.

For det videre arbeidet med denne oppgaven, vil derfor følgende definisjon fra oppgavens forfatter benyttes om operasjonell logistikk: *Operasjonell logistikk er en samling av midler og ressurser som er planlagt og anvendt av det operasjonelle kommandonivået for militære operasjoner og operasjonskonsepter, som har til hensikt å oppnå den operasjonelle målsetningen.*

4 Operasjonell logistikk i Norge

I denne analysen, som er gjennomført med grunnlag i *grounded theory* beskrevet i kapittel 2 Metode, vil det deles opp i tre deler som er basert på de tre forskningsspørsmålene. I del en vil oppgaven se på den operasjonelle logistikken i Norge basert på en utvikling preget av nasjonale politiske og militærstrategisk utvikling og føringer. Del to vil se på andre faktorer enn nasjonale, og da spesielt knyttet til NATOs kommandostruktur, og del tre vil se etter mulige fremtidige utviklingstrekk til den operasjonelle logistikken, basert på de to foregående delene.

4.1 Nasjonal påvirkning

I dette delkapittelet, vil det første forskningsspørsmålet behandles; Hvordan har operasjonell logistikk i Norge utviklet seg basert på nasjonale politiske og militærstrategiske perspektiver?

Delkapittelet vil innledes med å gi et grunnlag for etableringen av det operasjonelle nivået i Norge, deretter deles delkapittelet inn etter tidsepokene til de respektive operasjonelle kommandoordningene, med forsvarskommandoene, Fellesoperativt hovedkvarter og Forsvarets operative hovedkvarter.

Det operasjonelle nivåets etablering i Norge

Det er vanskelig å definitivt kunne fastslå når det operasjonelle nivået ble innført i det norske Forsvaret, og det samme gjelder for øvrig for resten av det internasjonale militærvesen. En stor tidsepoke som i det minste har påvirket utviklingen, er den franske revolusjon, når hærene økte i volum kombinert med den industrielle revolusjon av transportmidler og våpenproduksjon. En annen forklaring fra samme periode, men av andre årsaker, er at kunstpausen som naturlig hadde fulgt mellom marsjen til slagfeltet og selve slaget, opphørte. (Blythe, 2018) Napoleon er av flere beskrevet som en av de første som godt utnyttet det operasjonelle nivået, men andre hevder igjen at det var under den amerikanske borgerkrigen at dette først ble praktisert.

Denne oppgaven har valgt et nærmere og mer konkret tidspunkt, med opprettelsen av de to forsvarskommandoene i 1971 som startpunkt (Forsvarsdepartementet, 1970). Dette er likevel ikke en påstand om at det var da det operasjonelle nivået ble innført. Før Forsvarskommando Nord (FKN) og Forsvarskommando Sør (FKS) ble opprettet fantes det i nord en funksjon som Øverstkommanderende Nord-Norge (ØKN), men dette var i større grad en stilling og funksjon, heller enn et fellesoperativt hovedkvarter. Øverstkommanderende Sør-Norge ble også etablert i forbindelse med opprettelsen av FKS (Bjerga, 1999, s. 70 og 134)

Før opprettelsen av forsvarskommandoene, var den militære kommandostrukturen på landsiden basert på Distriktskommandoene (DK), som i noe varierende grad, men hovedsakelig dreide seg om DK Nord-Norge, DK Trøndelag, DK Østlandet, DK Sørlandet og DK Vestlandet. Disse sto under

kommando av Hærens overkommando (HOK), og DK-sjefene var høyeste militære kommando innenfor sitt distrikt. Tilsvarende for Sjøforsvaret var det Sjøforsvarsdistrikter og stasjoner hos Luftforsvaret, som sto under kommando av de respektive Sjøforsvarets overkommando og Luftforsvarets overkommando (Bjerga & Gjeseth, 2010; Forsvaret, 2000).

Disse tre overkommandoene, hadde igjen hver sin forsyningskommando (Hærens forsyningskommando - HFK, Sjøforsvarets forsyningskommando - SFK og Luftforsvarets forsyningskommando - LFK). Strukturen i forsyningskommandoene var også basert på den gjeldende forsvarsgrenens struktur, med lager, verksteder og forsyningstropper på DK-nivå og ned (NOU 8, 1999)

I mars 1969, ble stortingsproposisjon nr 125 lagt frem. Der ble det gjennom kongelig resolusjon, besluttet å opprette Forsvarets overkommando (Forsvarsdepartementet, 1969). Denne anbefalingen kom delvis allerede i 1966, gjennom St. meld. nr. 80 (1965-66), som igjen baserte seg på det første Hauge-utvalget (Hauge I). Der var anbefalingen å integrere Forsvarssjefen i Forsvarsdepartementet (FD), sammen med to andre rådgivere til forsvarsministeren. Dette utvalget hadde flere forslag, som blant annet innebar å trekke forsyningskommandoene ut av forsvarsgrenene, og legge dem direkte under FD, under en felles forvaltningsråd, som den andre rådgiveren. Den tredje rådgiveren skulle være en vitenskapsråd (Forsvarsdepartementet, 1966).

Under behandlingen i 1969, ble Forsvarets overkommando (FO) som nevnt besluttet etablert, som en selvstendig etatsledelse for Forsvaret. Den tidligere anbefalingen om integrering med departementet ble ikke fulgt, og i 1970 flyttet FO inn i nye lokaler på Huseby, *samlokalisert* med FD (Bjerga, 1999, s. 14)

En annen anbefaling fra Hauge I som *ble* fulgt i behandlingen i 1969, var å trekke de tre forsyningskommandoene ut av respektive grener, og direkte underlegge dem FD, hver for seg. Forsvarssjefen (FSJ) fikk instruksfestet påvirkningskraft på forsyningskommandoene. Fra før var Forsvarets tekniske nemd (FTN) opprettet, for å skape et samarbeidsfora for forsyningskommandoene, og i tillegg ble Forsvarets felles materielltjeneste (FFMT) opprettet i 1973, ved å slå sammen enkelte funksjoner innen innkjøp, kodifisering, revisjon, materiellinspeksjon, samt sekretariatet for FTN (NOU 8, 1999, s. 15)

Dette var grovt sett statusen rundt 1970, som er startpunktet for denne oppgaven. Videre følger en kronologisk gjennomgang, som er delt i tre deler. En del for hver type organisering av det operasjonelle nivået; forsvarskommandoene, fellesoperativt hovedkvarter og Forsvarets operative hovedkvarter. Under hver del, redegjøres det for hvordan den operasjonelle logistikken ble utviklet under det aktuelle hovedkvarter.

Forsvarskommandoene (1970-2002)

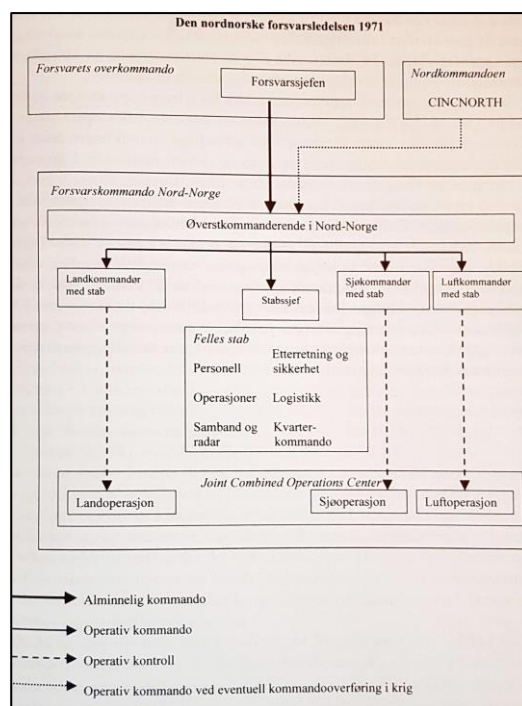
De to nye integrerte enhetskommandoene ble besluttet opprettet i 1970, etter lange forhandlinger med de ulike sjefen for NATOs Nordkommando (Bjerga, 1999). Bakgrunnen for uenigheten, var at de nye norske forsvarskommandoene representerte noe nytt som ennå ikke var kjent for NATO-strukturen, selv om de senere skulle danne grunnlaget for utviklingen av strukturen i hovedkvarterene i Combined Joint Task Force (CJTF) (Kibsgaard, 2001, s. 28). Kibsgaard argumenterer derfor at disse strukturene var en suksess som var langt foran sin tid (Kibsgaard, 2001, s. 35). Hovedkvarteret hadde fra starten en kommandør-organisering. Dette kan i ettertiden kanskje tolkes som et midlertidig mellomsteg, til full integrasjon mellom forsvarsgrenene. Men kommandørordningen innebar at sjefen for forsvarskommandoen, øverstkommanderende, hadde tre kommandører under seg, som fungerte som hans rådgivere. Disse var fra de tre forsvarsgrenene hær, sjø og luft, og hver kommandør hadde hver sin stab. Kommandørene var på sett og vis sidestilt med stabssjefen, som var den som ledet felles stab. Fellestaben hadde funksjoner som personell, etterretning og sikkerhet, operasjoner, logistikk, samband og radar, og kvarterkommando. Det var først under stabssjefen og kommandørene med deres staber, at det felles operasjonsrommet lå, Joint Combined Operations Center (Bjerga, 2002, s. 117)

Det kan synes som det ble gjort flere omorganiseringer av logistikken i denne perioden, og en av de største skjedde samtidig med Forsvarets overkommando (FO) ble besluttet opprettet, i forkant av opprettelsen av forsvarskommandoene. I samme stortingsproposisjon, ble alle forsvarsgrenenes forsyningskommandoer foreslått løftet fra

forsvarsgrenen til direkte under Forsvarsdepartementet (Forsvarsdepartementet, 1969, s. 15; NOU 8, 1999).

Det var denne organiseringen som var gjeldende for forsvarskommandoene, som betydde at en tidligere operasjonell ressurs, nå befant seg på strategisk nivå.

Av operasjonell plankapasitet for logistikk, var det nå bare det som var integrert i hovedkvarterene til FKN/S, som var en forsyningsstab. Øvrige endringer i denne kommandoløsningen, treffer i stor grad det regionale nivået, det vil si distriktskommandoene og til dels den etablerte mobile divisjonskommandoen (6 DIV), som var den eneste mobile kommandoen, underlagt FKN. Disse nivåene kan vanskelig defineres til å være innenfor det operasjonelle nivået, da oppdrag og oppgaver kom fra forsvarskommandoene etter disse var etablert. I hvilken grad distriktskommandoene

Figur 8 - Ledelse FKN 1971 (Bjerga, 2002)

representerte et operasjonelt nivå før FKN/ FKS ble etablert, skal ikke denne oppgaven ta høyde for å definere.

Det er likevel verdt å merke seg at det ved Distriktskommando Nord-Norge (DKN), ble etablert en «forsyningskommando» i 1986, som skulle overta forvaltningsansvaret i nord, fra sjefen for 6. divisjon, når han gikk under feltmessige forhold. Denne forsyningskommandoen ble ledet av ØKN. (Jenssen, 1997, s. 161) Dette er dermed en av få logistikkressurser på operasjonelt nivå på denne tiden.

Fellesoperativt hovedkvarter (2002-2009)

2002 ble et nytt merkepunkt for det norske Forsvarets kommandoordninger. I stortingsproposisjon nr 45 fra 2000-2001, redegjøres det for et behov for en slanking av Forsvarets kommandostruktur. Det ble vist til at reduksjonene av Forsvarets styrkestruktur på 90-tallet, ikke var gjenspeilet i kommandostrukturen. Dette gav konsekvenser for både det strategiske og det operasjonelle nivået. På militærstrategisk nivå, ble det foreslått å slå sammen etatsledelsen av Forsvaret, i Forsvarets overkommando, med Forsvarsdepartementet (Forsvarsdepartementet, 2001). Det konkrete forslaget var å legge ned Forsvarets overkommando, og innlemme de nødvendige delene av denne i departementet, for deretter å overføre de da overflødige delene til resten av Forsvarets organisasjon.

På det operasjonelle nivået, ble det også foreslått betydelige endringer, og i tillegg til det økonomiske insentivet, ble det lagt til grunn at kommandostrukturen var *betydelig overdimensjonert* også på grunn av «*teknologiske nyvinninger som gjør kommando, kommunikasjon og kontroll enklere*» (Forsvarsdepartementet, 2001, s. 16).

De konkrete forslagene til endringer på det operasjonelle kommandonivået, var å gå fra en struktur som inneholdt;

2 forsvarskommandoer, 3 sjøforsvarsdistrikter, 4 distriktskommandoer, 14 territorielle regimenter og 18 heimevernsdistrikter, til en ny ordning som inneholdt følgende;

1 fellesoperativt hovedkvarter, 2 landsdelskommandoer, 8 forsvarsdistrikter og 14 heimevernsdistriktsstaber. Dette var en reduksjon fra 41 til 17 hovedkvarter og staber.

Det fellesoperative hovedkvarteret skulle ligge i Stavanger, og de to landsdelskommandoene skulle være lokalisert til henholdsvis Bodø og Trondheim, og fikk betegnelsene Landsdelskommando Nord (LDKN) og Landsdelskommando Sør (LDKS).

Landsdelskommando Sør, fikk imidlertid en kortvarig opptreden. Allerede i stortingsproposisjon 42 fra 2003-2004, bare tre år etter, ble LDKS foreslått avviklet. Dette forslaget ble grunnlagt med tre

årsaker i stortingsproposisjon 42. Den første årsaken var ønsket om å overføre mer ressurser og ansvar til de operative enhetene. Den andre årsaken var utviklingen av ny og bedret informasjons- og kommunikasjonsteknologi, og den siste årsaken var at overgangen fra mobiliseringsforsvar til reaksjonsforsvar gjorde at det ikke lenger var behov for landsdelskommandoen. Overordnet, var det et ønske om å redusere ledelses og kommandostrukturen fordi den operative strukturen ikke greide å produsere nok personell til å bemanne den, samt at det var et ønske om å motvirke at yngre offiserer avanserte for raskt bort fra stillingene på lavere nivå (Forsvarsdepartementet, 2004, s. 93)

Denne avviklingen av LDKS er interessant i et operasjonelt logistikkøyemed, fordi nettopp denne kommandoen hadde fått flere ansvarsoppgaver som treffer denne tematikken. Den mest åpenbare er de amerikanske lagrene i Trøndelag, men det var også tillagt et utvidet ansvar for all vertslandsstøtte til hovedkvarteret i Trøndelag, samt koordinering av totalforsvarets sivile og militære bidrag (Tveiten, 2014, s. 44-45).

I samme proposisjon, blir Landsdelskommando Nord (LDKN) foreslått rendyrket som krisestyringskommando, med et ekstra ansvar for norske havområder, og det ble varslet «*signifikante økonomisk-administrative konsekvenser*», samt marginale justeringer i personelloppsett (Forsvarsdepartementet, 2004, s. 94).

Fire år etter dette igjen, i 2008, kommer et forslag til nok en endring på den operasjonelle kommandostrukturen. I Stortingsproposisjon nr 48, kommer forslaget om å slå sammen hovedkvarterene på Jåttå og Reitan, henholdsvis Forsvarets fellesoperative hovedkvarter (FOHK) og Landsdelskommando Nord (LDKN). I proposisjonen blir det begrunnet med en forventning om større grad av nettverksbasert konsept, kortere avstand mellom de strategiske, operasjonelle og taktiske nivåene, samt en reell mulighet til å bemanne hovedkvarteret over tid på døgkontinuerlig basis. Det er da Reitan ved Bodø, som anbefales grunnet den sentrale betydningen til nordområdene (Forsvarsdepartementet, 2008, s. 73-74). Beslutningen ble vedtatt av Stortinget samme år (Stortinget, 2000)

Etablering av Forsvarets logistikkorganisasjon

Det synes som det tidlig fantes en politisk tanke om fordelene ved en helhetlig ledelse av alle Forsvarets logistikkressurser. I kjølvannet av Hauge I-utvalget, som ble oppnevnt i 1963, ble Forsvarets tekniske nemd (FTN) opprettet i 1967. Dette var ett av de første rasjonaliseringstiltakene av logistikken, eller materiellforvaltningene som de ble kalt, som ble gjennomført etter Hauge I-utvalget (NOU 8, 1999, s. 15-16). Materiellforvaltningene var underlagt hver sin forsvarsgren. Som tidligere nevnt ble også Forsvarets felles materielltjeneste (FFMT) opprettet i 1973. Leine-utvalget, som leverte sin innstilling i desember 1988, beskrev resultatet av opprettelsen av FTN og FFMT slik:

«*Etableringen av Forsvarets tekniske nemnd (FTN) i 1967 og av Forsvarets felles materielltjeneste*

(FFMT) i 1973 har i beskjeden grad bidratt til utviklingen av en felles ledelse eller til gjennomføring av hovedforvaltningsprinsippet.» (NOU 8, 1999, s. 16)

På tross av utvalgets anbefaling om å slå sammen materiellforvaltningene (HFK, SFK og LFK) under en felles ledelse, var det ingen politisk vilje til å gjøre dette. Materiellforvaltningene ble heller besluttet flyttet fra å ligge under FD, til å være underlagt Forsvarssjefen (NOU 8, 1999).

I 1997, ble det oppnevnt et nytt prosjekt i FD. Oppdraget til prosjektet var følgende:

«Prosjektet skal, for å sikre en helhetlig og effektiv ressursutnyttelse, utrede prinsipielle hovedalternativer for hvordan virksomheten som i dag ivaretas av forsyningskommandoene, Forsvarets tele- og datatjeneste og materiellforvaltningen i Forsvarets overkommando/Sanitetsstaben, i framtiden bør styres og organiseres. Utredningen skal baseres på hvilke oppgaver og funksjoner som skal ivaretas i framtiden, der Forsvarets behov og ressurser sees i sammenheng.»

Prosjektet leverte sin utredning, *NOU: Materiellforvaltningen i Forsvaret* (NOU 8, 1999) i mars 1999, hvor de skisserte 5 hovedalternativer til strukturering av den fremtidige logistikken til Forsvaret, som kort kan oppsummeres slik:

Hovedalternativ 1: Effektivisering av dagens struktur.

Hovedalternativ 2: Som alt 1, men med en felles Investerings- og utviklingsorganisasjon (IUO) (alt 2a), og eventuelt felles organisasjon for teknisk fagkompetanse (alt 2b).

Hovedalternativ 3: Som alt 2a, men med felles forsyningsorganisasjon.

Hovedalternativ 4: Fullstendig prosessbaserte organisasjoner.

Hovedalternativ 5: Felles ledelse for hele materiellforvaltningen.

Året etter, i mai 2000, kom Stortingsproposisjon nr 55. I denne proposisjonen, som ble godkjent i statsråd samme dag som den ble fremlagt, la Regjeringen frem forslag om å etablere Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) under Forsvarssjefen. Organisasjonen ble foreslått etablert i tre faser, hvor fase 1 som inkluderte blant annet etablering og tilsetting av ledelse, skulle være fullført innen 2002. Fase 2 skulle etablere en IUO innen 2003 og fase 3 skulle omfatte en OU-prosess (Forsvarsdepartementet, 2000). I innstillingen fra Stortinget som kom i november 2000, støtter forsvarskomiteen gjennomføring av proposisjonens hovedalternativ 5, som innebefattet en ny struktur i Forsvarets militære organisasjon (FMO) under Forsvarssjefen med en felles ledelse for hele materiellforvaltningen (Stortinget, 2000, s. 10). Forsvarets logistikkorganisasjon ble dermed en realitet.

I april 2003, ble det utgitt en proposisjon vedrørende Forsvarets investeringsvirksomhet. I den ble det også informert fra Regjeringen om status for opprettelsen av FLO. Der vises det blant annet til en organisatorisk fremstilling av FLO, slik den fremsto pr 1. januar 2003. Der er det totalt ni organisasjonsenheter under ledelsen, hvor de tre gamle forsyningskommandoene utgjør tre av dem. De andre er IKT, intendantur, ammunisjon, transport, sanitet og investering (Forsvarsdepartementet, 2003b, s. 3). Senere samme år kommer en proposisjon som kun omhandler FLO's fase 3 i etableringen, med mer utfyllende informasjon. Det blir blant annet informert utfyllende om den nye struktureringen av FLO, til divisjoner; drift, materiell, tungt vedlikehold og IKT. Driftsdivisjonen får under seg en nyopprettelse som blir benevnt operasjonssenter for logistikk (LOGOPS). Beskrivelsen av denne inkluderer; «*Som kundeportal for FLO vil LOGOPS rute alle henvendelser til riktig adressat.*» (Forsvarsdepartementet, 2003a, s. 2). Denne beskrivelsen gir et inntrykk av å være mer av et kundemottak heller enn et militært plannivå, men en mer utførlig beskrivelse av LOGOPS, gir et bilde av noe som kan ligne mer på en operasjonell logistikkenhet; «*LOGOPS skal også ivareta overordnet helhetlig leveranseplanlegging og ha en koordinerende rolle for FLO*» (Forsvarsdepartementet, 2003a, s. 4). Det eneste som synes å mangle for å kunne benevnes som en logistikkledelse på operasjonelt nivå, er en større knytning til det fellesoperative hovedkvarteret. LOGOPS var tenkt å kun representere FLO, som plasserer den på taktisk nivå. Opprettelsen av LOGOPS hadde virkning fra 1. januar 2004.

Forsvarets operative hovedkvarter (2009)

I 2007, ble det utgitt både en norsk offentlig utredning om Forsvaret, samt en Forsvarsstudie fra Forsvarssjefen som tjente som hensikt å være et fagmilitært råd til Regjeringen, for neste proposisjon som med langtidsplan for Forsvaret. Begge dokumentene ga råd om innretningen av den operative ledelsen av Forsvaret, som i oversatt betydning er det operasjonelle nivået. Den offentlige utredningen, viser til en ikke fullt ut oppnådd tidligere ambisjon, om å slanke ledelsesmodellen til Forsvaret. Dette er en henvisning til innføringen av integrert strategisk ledelse. Utvalget viser også til at det er en stadig større utfordring å «*utvikle offiserer med tilstrekkelig kompetanse til å fylle en rekke krevende funksjoner i Forsvarets ledelses- og støttestruktur, og Norges stillinger i internasjonale staber*» (NOU 15, 2007, s. 57). Utredningen viser også til at det finnes små og sårbare fagmiljøer som bør gjøres mer robuste, og at derfor bør FOHK og landsdelskommando Nord-Norge (LDKN) slås sammen og samles på ett sted. Forsvarsstudien på sin side, presiserer flere av de samme faktorene. Det overordnede målet for forsvarsstudien, er å tilpasse strukturen til bevilgningene, noe som resulterer i mange kuttforslag. En reduksjon av Forsvarets operative ledelse passer også godt inn i denne rammen. Studien argumenterer at det må være «*bedre samsvar mellom apparatet som skal lede og de avdelinger som skal ledes*» (Forsvaret, 2007, s. 17). Forsvarsstudien argumenterer på samme måte som utredningen, med at bemanning av to hovedkvarterer er utfordrende, med tanke på rekrutteringsgrunnlaget som

finnes i Forsvaret. Den presiserer også behovet for å ha tilstrekkelig bemanning for døgnkontinuerlig ledelse av operasjoner. I tillegg fremholdes fordelene med å kun ha ett koordineringsnivå mellom den strategiske ledelsen og de taktiske avdelingene. Forsvarsstudien er tydelig på at det er Reitan som bør være lokasjonen til sammenslåingen av FOHK og LDKN, og argumenterer med at dette vil forenkle samarbeidet med eksterne aktører i forbindelse med krisehåndtering i nordområdene, som allerede er et etablert ansvarsfelt ved LDKN på Reitan (Forsvaret, 2007).

Etablering av et logistisk ledelselement

Grunnlaget for etableringen av det som innledningsvis ble hetende Nasjonal logistikkommando (NLK), senere Nasjonalt logistikkoperasjonssenter (NLOGS), kom med langtidsplanen for Forsvaret i 2012, Prop 73 S. Der sto følgende under overskriften Forsvarets ledelse;

Det er et stort antall fellesoperative, militære støtteressurser som ikke er direkte underlagt taktiske kommandonivåer. Det legges derfor, gjennom intern omorganisering, opp til å etablere en permanent kadre for et nasjonalt logistisk ledelselement (Joint Logistics Support Group – JLSG) som skal utøve taktisk kommando over logistikkressurser under sjefen for Forsvarets operative hovedkvarter. Dette skal styrke hovedkvarterets evne til å lede operativ logistikk ved omfattende nasjonale beredskapssituasjoner og operasjoner i Norge. (Forsvarsdepartementet, 2012)

Dette var derfor ment som en styrking av FOH, under modell av den relativt sett nylig utformede NATO-organisasjonen JLSG. Bakgrunnen for denne føringen i langtidsplanen, kom med Forsvarssjefens fagmilitære råd (FMR) i 2011. Innspill til FMR kom nok fra flere kanter, blant annet en liten arbeidsgruppe med personell fra J-4 FOH og FLO (R3). Denne gruppen hadde sett og erfart det formålstjenlig å ha et logistisk ledelselement som kunne ta et større ansvar for logistikkenhetene som ikke hadde et naturlig oppheng i de taktiske kommandoene. Det eksisterte allerede en logistikkoperasjonssentral (LOGOPS) i FLO, men denne var ikke bemannet eller bemyndiget i forhold til behovet. Som den ene respondenten sa; «NLK ble i 2014 det LOGOPS i utgangspunktet var tenkt å være» (R1). Bakgrunnen for at det var nettopp JLSG ble valgt som rammeverk for denne kommandoen, var så enkel som at det var denne strukturen som var mest fremtredende i NATO på dette tidspunktet (R3)

I Prop 151 S (2015 – 2016), som var den neste fireårige langtidsplanen, ble det presentert en endring av ledelsesstrukturene på taktisk nivå. Generalinspektørene endret funksjon og navn. De ble nå sjefer istedenfor generalinspektører, og fikk dermed også ansvar for sine styrker på taktisk nivå, i tillegg til styrkeproduseringsansvaret som de hatt hatt fra før (Forsvarsdepartementet, 2016a, s. 55-56). De nye taktiske kommandoene skulle ledes fra hver sine taktiske ledelselementer, som skulle benevnes operasjonssenter. Nasjonal logistikkommando passet fint inn i denne nye ordningen, og ble dermed døpt om til Nasjonalt logistikkoperasjonssenter (NLOGS).

Joint logistic support group

Ansvarsfordelingen mellom Joint Task Force (JTF) J4 og Joint Logistic Support Group, kan synes noe uoversiktlig. En grovfordeling er likevel at J4 skal planlegge, prioritere og koordinere logistikkstøtte. Videre skal den vurdere den logistiske risiko i forhold til den overordnede operasjonen, samt vedlikeholde Recognized Logistic Picture (RLP).

Sjef JLSG er ansvarlig til sjef JTF i forhold til koordineringen og gjennomføringen av logistikkstøtte på operasjonelt nivå, med bruk av tildelte nasjonale-, vertslands- og kommersielle ressurser (NATO, 2018a). Videre vil hovedkvarteret til Joint logistic support group gi et utøvende kommando og kontroll-element på taktisk nivå for tildelte styrker til sjef JTF, for levering av logistikknettverket (JLSN) (NATO, 2018b).

En JLSG skal derfor levere logistikk på operasjonelt nivå, og føre kommando over logistikkenheter på taktisk nivå. Den opererer på komponentnivå, men er ikke selv en komponent.

Det nevnte RLP, er beskrevet som en samling med validerte logistikdata på operasjonelt nivå, som formidles for å kunne bedre situasjonsbevisstheten og beslutningstaking på alle nivåer (NATO, 2018a, s. 2-16). Dette er J4 sitt ansvar overfor sjef JTF, og sjef JLSG er en bidragsyter inn til RLP på linje med bidragsnasjoner, komponentsjefer og vertslandet.

NLOGS under Trident Juncture 2018

I en FFI-rapport etter øvelse Trident Juncture 2018 (TRJE-18), blir flere forhold ved vertslandstøtten under øvelsen analysert (Birkemo et al., 2019). Denne rapporten er interessant i denne sammenheng, fordi den behandler hvordan den taktiske kommandoen NLOGS ledet og koordinerte logistikkfeltet vertslandsstøtte, på vegne av det operasjonelle nivåets hovedkvarter (FOH). Det vil derfor være snakk om taktiske logistikkenheter som gir operasjonelle effekter, som kanskje er en del av definisjonen på operasjonell logistikk. Rapporten tar blant annet utgangspunkt i de operative kravene til den da gjeldende langtidspan for forsvarssektoren (Prop. 151 S), og oppsummerer i disse fem hovedpunkter:

- Kapasitet til å håndtere et alliert mottak samtidig med Forsvarets styrkeoppbygging.
- Evne til logistikkunderstøttelse av operasjoner i hele landet.
- Reaksjonsevne i tråd med styrkenes klartider.
- Evne til understøttelse i hele operasjonens varighet.
- Evne til å levere logistikk i daglige operasjoner, krise, konflikt og krig.

(Birkemo et al., 2019, s. 9-10)

Disse fem punktene danner, sammen med ulike prinsipper hentet fra flere styrende dokumenter, grunnlaget for åtte fokusområder som analysen i rapporten tar for seg på den utøvde vertslandsstøtten under TRJE 18 (Birkemo et al., 2019, s. 9-10)

De åtte områdene rapporten analyserer er følgende (Birkemo et al., 2019, s. 24-27):

1. Kapasitet – Tilgang på tilstrekkelig mengde ressurser
2. Kostnadseffektivitet – Logistikk med rett kvalitet til lavest mulig kostnad
3. Enkelhet – Enkel, enhetlig og tydelig gjennomføring i alle situasjoner
4. Integrasjon – Logistikkstøtte med militære og sivile aktører i en integrert prosess
5. Synlighet – Logistisk situasjonsforståelse
6. Fleksibilitet – Logistikksystemets tilpasningsevne
7. Rettidighet – Rettidig etablering av den operative logistikkstrukturen
8. Kompetanse – Tilgang på nødvendig kompetanse

Med bakgrunn i de åtte undersøkelsesområdene, og det faktum at det nasjonale logistiske ledelselementet under det operasjonelle hovedkvarteret ble besluttet opprettet bare 6 år tidligere, gir rapporten et godt bilde på den daværende status for den operasjonelle logistikken.

Siden denne oppgaven fokuserer mer på det operasjonelle krigføringsnivået og dets logistikk, og mindre på faktisk logistikkutøvelse som fag, vil punktene enkelhet, synlighet og rettidighet vektlegges i den videre behandlingen av rapporten.

Enkelhet

Analyseområdet enkelhet i rapporten, legger vekt på faktorer som at ordrer og planer er entydige og enkle. Videre at roller, ansvar og myndighet (RAM) og kommando og kontroll (K2) er tydelig. En annen faktor er at sivil logistikk skal ha ett fast kontaktpunkt inn mot logistikkvirksomheten i Forsvaret.

Vesentlige endringer i strukturen og organisasjonen, var opprettelsen av NLOGS fra 2014 (den gang Nasjonal logistikkommando – NLK), for å legge til rette for en mer enhetlig styring av både militære og sivile logistikkjeder. Denne integreringen av sivile strategiske partnere var også nytt, og kunne påvirke faktoren enkelhet.

Funnene som FFI-rapporten gjorde, var at den nye sentrale styringen faktisk bidro til en økt grad av enkelhet. Det bidro også til enkelhet, at Forsvaret hadde få strategiske partnere som de brukte, selv om disse igjen inngikk kontrakter med underleverandører. Rapporten mener at RAM og K2 i hovedsak var ivaretatt, men at det her finnes noen forbedringspotensialer som kan imøtekommes under utvikling av styrende dokumenter (Birkemo et al., 2019, s. 32-34).

Synlighet

Synlighet handler om at alle relevante aktører skal få tilstrekkelig forståelse for ressursituasjonen. Dette medfører å gi tilpasset, tidsriktig, korrekt og relevant informasjon. Noen virkemidler for å oppnå dette, er felles IKT-systemer, felles planprosesser og bruk av liaisoner.

Også i dette analysefeltet, vil det være en vesentlig endring med innføringen av NLOGS, i form av sentralisert styring. En annen relevant endring for analysefeltet synlighet, er innføringen og bruken av HOBS (HNS ordering and billing system), som er et bestillingssystem for SOR (Status of requirement).

Funnene knyttet til synlighet, var at også her hadde innføringen av sentralisert styring en positiv effekt. Praktiske løsninger som HOBS og koordineringsceller med strategiske partnere bidro til god oversikt. Det eneste disse systemene ikke ga oversikt over, var allierte militære ressurser. Rapporten konkluderer at punktet synlighet var «gul», der de fleste forbedringspotensialene var knyttet til utviklingspotensialet i IKT-systemene og rutiner knyttet til informasjonsdeling (Birkemo et al., 2019, s. 37-39).

Rettidighet

Med rettidighet, legges det til grunn at styrkeoppbygging skjer til rett tid med relevante enheter som er avgjørende for at NLOGS skal kunne planlegge, styre og utføre logistikkoperasjoner i fred, krise og krig. Sentral styring med regional utførelse er derfor relevant for denne egenskapen.

For å oppnå rettidighet, er NLOGS avhengig av å kunne bygge og bemanne opp sin egen organisasjon tidlig. Dette er spesielt viktig siden NLOGS og mange av dens sentrale enheter ikke eksisterer til daglig, i produksjonsstrukturen, men blir bemannet ved behov. En tidsriktig bemanning er derfor spesielt viktig. Seksjoner i NLOGS som SOR og HNS, ble bemannet tidsnok, mens andre ikke ble det. De regionale logistikkledelsene (RLL) ble heller ikke involvert så tidlig som de burde, som gjorde at enkelte oppgaver som naturlig burde vært utført av RLL, måtte håndteres sentralt. Denne sene oppbygging skyldes delvis at deler av tidslinjen er fastsatt at NATO og FOH, som har

samtidighetsutfordringer knyttet til andre pågående oppdrag utenfor TRJE 18 (Birkemo et al., 2019, s. 41-42).

Oppsummering nasjonal påvirkning

I dette delkapitlet er det vist at innføringen av forsvarskommandoene representerte en tydelig innføring av det operasjonelle nivået i det norske forsvaret. Disse to kommandoene signaliserte en tydelig orientering mot felles hovedkvarter for forsvarsgrenene, som tidligere hadde egne overkommandoer. Innen logistikkområdet, ble dette også synlig ved at forsvarsgrenenes forsyningskommandoer ble tatt ut av forsvarsgrenene og lagt under departementet, samt at den første innretningen mot felles logistikk ble innført i 1967 med Forsvarets tekniske nemd (FTN) og i 1973 med Forsvarets felles materieltjeneste (FFMT). Med innføringen av Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) i 2002, blir denne orienteringen mot det fellesoperative ytterligere forsterket. Selv om mye av rasjonålet var økonomisering, var det et tydelig viktig poeng å styrke den fellesoperative innretningen, ved at det skulle etableres ett sterkere fellesoperativt hovedkvarter, med det som kan benevnes som «sub-operasjonelle» hovedkvarterer under dette, med landsdelskommandoene. En av disse landsdelskommandoene hadde en kort levetid, og opphørte samme år som den da nyopprettede Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) opprettet sitt første felles operasjonssenter, LOGOPS, i 2004. Beslutningen om opprettelsen av FLO i 2000, fremstår også som et resultat av denne samme fellesoperative tankegangen, med å samle forsvarsgrenenes logistikk i en felles enhet. Opprettelsen av Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) i 2009 kommer som et resultat av ytterligere styrkeøkonomisering av hovedkvarterene, samt et forsterket fokus på nordområdene, og det fellesoperative miljøet blir samlet og etter all sannsynlighet sterkere. Organisasjonen FLO utvikler seg også til en sterkere fellesoperativ enhet, og får i 2014 et logistisk taktisk ledelselement for utøvelse av den operasjonelle logistikken.

Utviklingen av den operasjonelle logistikken og enhetene som utfører dette, har vært tydelig og direkte påvirket av den til enhver tid gjeldende struktur på det operasjonelle hovedkvarternivå. Det har gått fra grenvise strukturer, som har hatt ansvar helt fra det strategiske nivå til det taktiske, til en struktur som er fellesoperativt orientert og som har tydelig skilte ansvarsområder på spesielt strategisk og operasjonell logistikk. Dette er en tydelig påvirkning fra det operasjonelle nivået.

4.2 NATO-påvirkning

I dette delkapittelet, vil det andre forskningsspørsmålet behandles; Hvordan har operasjonell logistikk i Norge utviklet seg som følge av en tilpasning til NATOs kommandostruktur?

Delkapittelet vil deles i to deler, hvor den første delen behandler påvirkningen fra NATO-hovedkvarteret i Norge, og den andre delen vil se hvordan de siste årenes tilpasning av NATOs kommandostruktur foreløpig har påvirket utviklingen.

Norsk NATO-hovedkvarter

Utviklingen av det operasjonelle nivået i Norge, har vært tydelig preget av utviklingen av NATO's kommandonivåer. Dette er ikke bare fordi Norge har vært del av alliansen siden oppstarten, men også fordi de norske operasjonelle hovedkvarterene har vært knyttet til NATOs kommandostruktur, og i en lengre periode har det vært etablert eget NATO-hovedkvarter i Norge. Betydningen av disse hovedkvarterene har endret seg i takt med svingningene i NATO's kommandostruktur og nivået hovedkvarterene har representert (Johansen, 2007).

Helt siden det første «norske» NATO hovedkvarteret ble etablert på Kolsås i 1951, med Commander-in-Chief Allied Forces Northern Europe (CINCNORTH) og Allied Forces Northern Europe (AFNORTH), har denne NATO-knytningen vært sterk. AFNORTH («Nordkommandoen») var et regionalhovedkvarter på operasjonelt nivå, med ansvar for Norge, Danmark og Nord-Tyskland, og var sortert direkte under Supreme Allied Commander Europe (SACEUR), som representerte det militærstrategiske nivået. NATO hadde på den tiden, tre militærstrategiske kommandoer, selv om den tredje var vesentlig mindre. Den andre store, i tillegg til SACEUR og hans Allied Command Europe (ACE, «Europakommandoen»), var Supreme Allied Commander Atlantic (SACLANT) og hans Allied Command Atlantic (ACLANT, «Atlanterhavskommandoen»). Norge hadde også interesser i ACLANT, siden grensen mellom ansvarsområdene til ACLANT og ACE gikk ved grensen til norsk territorialfarvann, med den følge at Svalbard og Jan Mayen var i ACLANTs ansvarsområde (Hilde, 2018, s. 2-3).

Øverstkommanderende i Nord-Norge (ØKN), som forenklet sagt kan sies å være den norske militære sjefen på operasjonelt nivå i Nord-Norge og dermed på sett og vis en forløper til sjef FOH, var i krigstid direkte underlagt CINCNORTH og var dermed et operasjonelt nivå i NATO kommandostruktur (Bjerga, 1999, s. 24-25). Senere ble også Øverstkommanderende i Sør-Norge (ØKS) etablert, og fikk samme rolle (Bjerga, 1999).

Nordkommandoen på Kolsås ble nedlagt i 1994, til fordel for et nytt regionalhovedkvarter i Storbritannia. Dette nye regionalhovedkvarteret ble opprettet som følge av en omstilling i kommandostrukturen til NATO, og var i praksis en sammenslåing av AFNORTH og den tidligere

nevnte tredje militærstrategiske kommando, Allied Command Channel (ACCHAN), som hadde området rundt Storbritannia og den engelske kanal som ansvarsområde. Den nye kommandoen fikk navnet Allied Forces Northwestern Europe (AFNORTHWEST). Danmark og Nord-Tyskland fulgte ikke med i det nye ansvarsområdet, men ble lagt under Allied Forces Central Europe (AFCENT). AFNORTHWEST og AFCENT var nå direkte underlagt ACE, i tillegg til AFSOUTH.

I norsk sammenheng, ble Nordkommandoen på Kolsås erstattet med et nytt NATO-hovedkvarter på Jåttå, som ble underlagt det nye regionalhovedkvarteret AFNORTHWEST. ØKN med Forsvarskommando Nord-Norge (FKN) ble underordnet også denne NATO-kommandoen, som i praksis medførte fremdeles en plass i NATOs kommandostruktur, men nå på det fjerde nivået mot tidligere det tredje. Forsvarskommando Sør-Norge, som allerede var etablert på Jåttå, ble integrert i NATO-kommandoen. Dette førte til at FKN og FKS var på ulike nivåer i NATO-sammenheng, men de var sidestilt i nasjonal sammenheng (Bjerga, 2002, s. 207).

I nasjonal operativ sammenheng, fikk også hovedkvarteret på Jåttå et ansvar for ledelsen av norske styrker i internasjonale operasjoner, og i 2001 ble det operative og logistiske ansvaret for internasjonale operasjoner overført til FKS. Dette kulminerte på sett og vis med at daværende sjef FKS, general Skiaker, fikk ansvaret for å lede NATOs operasjoner i Kosovo, KFOR (Bjerga, 2002, s. 207-208).

NATO kommandostruktur

På NATOs forsvarsministermøtet i Brussel i november 2017, ble det skissert opp muligheten for å opprette to nye kommandoer i NATO. Dette skulle være en atlantehavskommando og en logistikkommando, for å forbedre forflytningen av tropper over Atlanterhavet og gjennom Europa. Bakteppet for denne endringen i kommandostrukturen og etablering av nye operasjonelle kommandoer, har sammenheng med hendelsene i 2014.

Av de to kommandoene var det tenkt at den ene skulle beskytte de maritime sjølinjene over atlanten, mens den andre kommandoen skulle forbedre evnen til å forflytte tropper og materiell gjennom det europeiske kontinentet. Mange av hindrene på spesielt kontinentet, opplevdes å være knyttet til økonomiske regler og toll-bestemmelser, men også utfordringer knyttet til transportinfrastrukturen som broer og jernbaner (Davis, 2017).

Under tilsvarende forsvarsministermøte i 2018, ble det besluttet å opprette disse to nye fremtidige hovedkvarterene (NATO, 2018c, pkt. 29). USA og Tyskland tilbød seg å være vertskap for hver sin kommando. Tyskland sitt forslag var å opprette en multinasjonal kommando i den sørtytske byen Ulm, som skulle være hovedkvarter for den nye Joint Support and Enabling Command (JSEC). Dette var tiltenkt å være i tilknytning til en allerede eksisterende og omtrent tilsvarende tysk kommando i

Bundeswehr, Joint Support Service (Lange, 2018). Den andre kommandoen, som USA tilbød seg å være vertskap for, ble foreslått å ligge i Norfolk, USA. Denne beliggenheten hadde åpenbare historiske veksler tilbake til Supreme Allied Commander Atlantic (SACLANT), og en bakgrunn i at JFC Norfolk er tenkt å dra veksler på US Second Fleet, som ble reetablert i 2018, etter å ha blitt avviklet i 2011. Dette er gjort synlig, ved at sjefen for 2nd Fleet er dobbelhattet som sjef for JFC Norfolk (Correll, 2020). Flere av respondentene i intervjuene til oppgaven refererer også til at det er et pågående arbeid i Forsvaret med å tilpasse en norsk struktur for en Joint Logistic Support Group som fra norske myndigheter er tilbudt til JFC Norfolk. Denne er tenkt å ta utgangspunkt i NLOGS.

Oppsummering NATO-påvirkning

Historisk sett, så har de norske operasjonelle hovedkvarterene hatt en mer eller mindre sterk knytning til NATOs hovedkvarterer. Denne knytningen har i hovedsak variert mellom å være underlagt eller intergrert. I så måte er det spesielt to veiskiller som preger hovedkvarternivået i Norge; Nedleggelsen av AFNORTH i 1994, gjorde at det ikke lenger var et NATO-hovedkvarter på operasjonelt nivå i Norge, og 2004 når NATO-hovedkvarteret på Jåttå gikk ut av den operative søylen under ACE. Hovedkvarteret på Jåttå ble nå liggende under den nyopprettede transformasjonskommandoen Allied Command Transformation (ACT), som bygget på den tidligere ACLANT, som et treningssenter (Hilde, 2018, s. 11). Denne overgangen til et større fokus på plan og øving, kom ifølge forfatterne av *Norsk forsvarshistorie* allerede med den nye plasseringen på fjerde nivå i NATOs kommandostruktur (Børresen, Gjeseth & Tamnes, 2004, s. 148). Selv om denne endringen førte hovedkvarteret ut av operativ søyle, så beholdt det norske hovedkvarteret en knytning til den tidligere Atlanterhavskommandoen, som lenge var et viktig poeng i norsk sikkerhetspolitikk. Så viktig at norske myndigheter i 1950-51, vurderte en knytning til ACLANT istedenfor ACE (Hilde, 2018, s. 3).

Denne knytning har igjen blitt aktualisert, med at norske myndigheter har tilbudt en JLSG til den nyopprettede Joint Force Command Norfolk. JFCNF er den nye Atlanterhavskommandoen, selv om denne versjonen er på operasjonelt nivå og ikke strategisk som var tilfellet for ACLANT. Dette betyr at det kan være snakk om en ny direkte organisatorisk knytning mellom en amerikansk NATO-kommando og Norge, som lenge har vært en sikkerhetspolitisk ambisjon, gjennom norsk operasjonell logistikk.

4.3 Videre utvikling

I dette kapitlet vil det vises til to mulige eksempler som bygger på og utfyller hverandre, som en alternativ retning som kan være med på en mulig utvikling av den operasjonelle logistikken. Disse to eksemplene er basert på den foreløpige fortolkningen av utviklingstrekkene som er identifisert tidligere i oppgaven, men også eksisterende og nye strukturer hos allierte i NATO. Dette underkapitlet representerer teoriutviklingen under *grounded theory*-tilnærmingen, da eksemplene som er skissert her bygger på fortolkningen av dokumentundersøkelsene for hvordan den operasjonelle logistikken har utviklet seg, og dette er videre diskutert og utviklet under intervjuene med respondentene. Disse to eksemplene er fellestaktiske kommandoer og norsk støttekommando.

Fellestaktiske kommandoer

I Konsept for utvikling av Hæren, fokuseres det på en orientering om fellesoperative miljø på taktisk nivå (Hæren, 2021). Dette er en tanke som er nevnt i tidligere fellesoperative doktriner, der Forsvarets fellesoperative doktrine fra 2014 benevnte «forsvarsgrensvist taktisk samvirke» (Forsvaret, 2014, s. 131), fornyet den fellesoperative doktrinen fra 2019 dette til «fellestaktisk samvirke» (Forsvaret, 2019, s. 11, 196). I 2014-versjonen, er det beskrevet som at en taktisk kommando bruker andre greners ressurser for å løse *sitt* oppdrag. I 2019-versjonen er definisjonen noe romsligere, og beskriver det til å være et taktisk og stridsteknisk samvirke mellom enheter fra ulike forsvarsgrener, i rammen av en fellesoperasjon. Det vil bli spennende å se om den neste versjonen også vil beskrive fellestaktiske kommandoer. En mulig utvikling kan være hovedkvarter og staber på taktisk nivå, som er fellesoperativt orientert. Dette er en vanskelig problemstilling å prøve å forutse nå, men det er likevel interessant å prøve å skape seg et bilde av fellesoperativ logistikk på det taktiske nivå. Dette er en betydelig mer kompleks problemstilling for en logistikkplanlegger enn hva de «rene» taktiske kommandoene i dag representerer. De ikke-fysiske domenenene, cyber, informasjonsmiljø og elektromagnetiske spektrum, vil kanskje ikke representere vesentlige endringer for logistikkplanleggingen på taktisk nivå. De fysiske domenenene land, sjø og luft har derimot åpenbare ulikheter. Logistikkplanleggingen vil måtte ta høyde for å gjennomføre understøttelse av enheter fra alle de tre domenenes enheter. Dette kan bety at en logistikkbataljon må kunne understøtte korvetter på sjøen, en «logistikkskvadron» kunne understøtte en manøverbataljon og Marinens logistikkommando ville måtte kunne understøtte luftvern og helikopter. Tanken er nok ikke verken urealistisk eller usannsynlig, spesielt i oppdragsorienterte strukturer. Men dette er strukturer hvor enhetene går tilbake til sine rettmessige taktiske kommandoer etter oppdrag og operasjon. Men er det mulig å strekke strikken ett hakk videre, å se om det hadde vært logistisk mulig å se for seg strukturer på taktisk nivå som er fellesoperativt strukturert? Dette krever en helt annen tilnærming. Da vil det være andre hensyn å ta i tillegg til de mer operasjonsorienterte. Eksempelvis syklisk vedlikehold på de større plattformene. Dette stiller større krav til logistikkkompetansen til den fellestaktiske staben. Den

strukturen som i dag ligner mest på å kunne være en fellestaktisk kommando, er Finnmark landforsvar (FLF). Dette er en regimentsstruktur som har i seg både hæravdelinger og HV-avdelinger. Som en av respondentene sa under intervjuet, «*Jeg synes det er bra at man gjør som man gjør, at vi ligger under taktisk kommando av Hæren der, er jo et sterkt signal om at landmakten står sammen, men man burde jo fullført tanken og gjort det med de andre enhetene også.*» (R5). Hvis også Regional logistikkledelse (RLL) Troms-Finnmark, eller deler av denne hadde vært lagt inn under den samme FLF-overbygningen sammen med enhetene fra Hærens Trenregiment som allerede geografisk er på samme sted, og mulig også enheter fra Cyber og luftvern fra Luftforsvaret, da hadde det vært noe nært en fellestaktisk kommando. Selv om det nok er mer korrekt å si sub-taktisk felleskommando, siden det er grensjefene som er de taktiske sjefene.

En slik type felleskommandos påvirkning på den operasjonelle logistikken, vil være avhengig av utformingen av den naturligvis, men trenger ikke nødvendigvis å ha den helt store påvirkningen på *operasjonell* logistikk. Den største innvirkningen vil sannsynligvis være for NLOGS som taktisk kommando. En flat overføring av hele eller deler av RLL-strukturene, vil gjøre at det er færre taktiske logistikkenheter under direkte kommando av NLOGS, men dette vil ikke nødvendigvis påvirke NLOGS som «utøver» av *operasjonell* logistikk. Disse oppgavene vil være de samme, og RLL'ene vil måtte gjøre stort sett de samme tingene som før, men under annen kommando. RLL'ene hadde fremdeles utgjort en taktisk logistikkressurs i nettverket til NLOGS. Den store forskjellen hadde vært at koordineringen og utnyttelsen av, i dette tilfellet, de samlede logistikkressurser på taktisk nivå, hadde vært bedre. Den taktiske og regionale styringen og koordineringen av alle typer taktiske avdelinger ville knyttet seg tettere sammen. FLF er nevnt som et sub-taktisk eksempel i nord. Et annet eksempel kan knyttes til Midt-Norge. De største og meste sentrale avdelingene i Midt-Norge, er 132 Luftving (132 LV) fra Luftforsvaret på Ørland, HV-12 fra Heimevernet ledet fra Værnes og Regional logistikkledelse Midt (RLL-M) fra FLO ledet fra Ørland men fordelt også til Værnes og ellers i regionen. I tillegg er også Luftkrigsskolen og Cyberforsvaret godt representert i regionen. Disse tre største; 132 LV, HV-12 og RLL-M, kunne muligens vært slått sammen til en fellestaktisk kommando, men det er nok ikke veldig realistisk, siden det er knyttet to svært sentrale oppdrag til regionen, F-35 kampfly og forhåndslagring/ mottak av amerikansk materiell og styrker. Men en gruppering av to kommandoer, i tillegg til utdanningsinstitusjonen, synes mer fornuftig. En kommando knyttet til F-35 på Ørland, forsterket med forsyningsavdelingen i RLL-M som allerede er innrettet for 132 LV, og tilsvarende fra Cyber. Den andre er mer knyttet til Marine Corps Prepositioningprogram Norway (MCPN), som er avtaleprogrammet for den bilaterale avtalen om forhåndslagring av amerikansk materiell i Trøndelag. Under denne andre kommandoen vil det også knytte seg territorielle oppgaver knyttet til sikring av både fast infrastruktur og transportinfrastruktur, samt at behovet for Cyberavdelinger er tilstede i alle typer avdelinger og kommandoer.

Dette er relevant for den operasjonelle logistikken, fordi dette vil ta bort behovet for at NLOGS må bruke tid og ressurser på styrkeprodusentansvaret, og heller kan fokusere på å koordinere og levere operasjonell logistikk, og FLO som helhet på militær- og nasjonalstrategisk logistikk. Utøvelsen av logistikk på taktisk nivå, vil uansett forholde seg til retningslinjer og føringer fra FLO, som har fagmyndighet logistikk i Forsvaret (Forsvaret, 2017, s. 7).

Norsk støttekommando

Etter hendelsene på Krim og i Øst-Ukraina i 2014, har NATO erkjent behovet for å fokusere mer på sine nære områder og regioner, istedenfor et ekspedisjonært *out-of-area* fokus. Dette har blant annet resultert i en endring av NATO kommandostruktur, der det blant annet opprettes en kommando som har et geografisk og regionalt ansvar, spesielt i forhold til mottak og fremføring av styrker, samt sikring av dette. Dette er i grovt tanken med Joint Support and Enabling Command (JSEC). Men, dette behovet kan også eksistere i Norge, på tilpasset nivå. Det er ikke en ny tanke, i alle fall ikke i Norge, som har hatt både forsvarskommandoer og landsdelskommandoer, hvor den sørligste alltid har hatt en større logistisk ansvar enn den nordlige hva angår mottak av allierte styrker, men også logistikk generelt.

Det etterlatte inntrykket etter historiske studier av både distriktskommandoer og landsdelskommandoer, var at dette var en regional helhetlig tilnærming som operativt sett fungerte godt, men som ikke lot seg forsvare i forhold til økonomiske bevilgninger eller personelltilgang for bemanning. Det er derfor ikke rasjonelt her å foreslå nye hovedkvarterstrukturer som vil kreve både ekstra bevilgninger til Forsvaret, samt legge beslag på ytterligere personell som allerede mangler og tar mange år å utdanne/erfaringsbygge. Det er derfor mer interessant å se hvilke strukturer som allerede har tett samarbeid, sammenfallende interesseområder og/eller er regionalt knyttet sammen. I nord er allerede det operasjonelle hovedkvarteret, i tillegg til både Hæren som taktisk kommando, og flere sub-taktiske kommandoer fra både hær, sjø, luft, HV, spesialstyrkene, FLO og Cyber. Enhetene i Sør-Norge faller naturlig nok også inn under det operasjonelle hovedkvarteret, men det er oppdraget i nord som med rette er dimensjonerende. På samme måte som NATO ser på sentral-Europa som mottaks- og logistikkområde, vil Sør-Norge være det i en nasjonal ramme. En kommando som har primærfokus på mottak av allierte, understøttelse av dem og videre fremføring til den nordlige delen av operasjonsteateret, vil høres ut som NLOGS. Men dette er ikke tilstrekkelig fellesoperativt organisert, spesielt i forhold til å sikre og beskytte mot trusler fra både land, sjø og luft, og ikke minst i cyberdomenet. Det vil derfor ikke bare være en logistikkoperasjon å ta imot allierte styrker, men en fellesoperasjon. Dette er tydelig poengtert i Forsvarets forskningsinstituttts evaluering av vertslandsstøtten under øvelse Trident Juncture i 2018; «*TRJE18 testet kapasiteten til å understøtte vertslandsstøtten i et realistisk omfang, men uten realistiske utfordringer knyttet til sikkerhet og reaksjonstid.*» (Birkemo et al., 2019, s. 45).

Det er med denne bakgrunnen at etableringen av en «ny» landsdelskommando presenteres. Selv om en slik kommando vil kunne defineres som en taktisk kommando, er det et viktig poeng at den vil *anvende* operasjonelle logistikkressurser som del av en fellesoperativ kommando. Det er et like viktig poeng at den er underordnet det operasjonelle hovedkvarteret, som representerer *plannivået* av den operasjonelle logistikken.

For at en slik kommando ikke skal legge beslag på allerede pressede økonomiske og personellmessige ressurser, er det naturlig å se på en sammenslåing av eksisterende ressurser, som på den måten også kan trekke vekslers på hverandre. Det er da naturlig å foreslå en sammenslåing av operasjonssentrene til HV, FLO og Cyberforsvaret. Geografisk er disse allerede i samme region, og kan bedre sin fellesoperative taktiske planlegging av støtteoperasjoner i Sør-Norge, ved å samordnes til en fellestaktisk kommando, som vil kunne øke sin kapasitet ved å slå sammen sine kapabiliteter.

Et slikt forøket fokus på Sør-Norge, kanskje på bekostning av Nord-Norge og enhetene som HV, FLO og Cyberforsvaret har der, vil også måtte taes i betraktning. En mer utstrakt bruk av sub-taktiske felleskommandoer som er skissert i forrige delkapittel, eksemplifisert med Finnmark landforsvar og region Midt-Norge, vil kunne ivareta disse taktiske avdelingene like godt som i dag, og kanskje til og med bedre på grunnlag av mer sammenfallende regionalt situasjonsbilde og kjennskap til lokale ressurser og andre lokale forhold.

Strukturelt synes det riktig å kalle dette en landsdelskommando, siden Forsvaret er organisatorisk kjent med denne strukturen, men også fordi rasjonalet er geografisk betinget. Det gjør også at det blir klart at det er en kommando *underlagt* det operasjonelle hovedkvarteret, slik som LDKN/ LDKS i sin tid var underlagt FOHK.

Oppsummering videre utvikling

I dette delkapittelet, er det forsøkt skissert opp noen mulige alternativer for den videre utviklingen av den operasjonelle logistikken i Norge. Disse alternativene har kommet til utløp basert på intervjuene som er gjennomført, og med bakgrunn i funnene av utviklingstrekk i den operasjonelle logistikken på de to foregående delkapitlene.

Funn fra foregående kapittel viser at logistikken har blitt mer fellesoperativ, underforstått mer samordnet på tvers av forsvarsgrenene, etter innføring av fellesoperasjonelle hovedkvarterer. Dette har startet på det strategiske nivået, når forsyningskommandoene først ble underlagt departementet og siden sammenslått, og senere på det operasjonelle nivået når NLK/NLOGS ble opprettet. Det ble derfor naturlig å undersøke om det samme kunne være aktuelt på det taktiske nivået, med hjelp av intervjuer. En av respondentene hevdet at NLOGS allerede var en fellesoperativ kommando (Rx), og det kan muligens være riktig. Oppgaven ville likevel undersøke om det likevel kunne omfatte mer enn

logistikkdomenet, til en fellesoperativ kommando på en sub-operasjonelt nivå. Oppgaven kan ikke konkludere på dette punktet, men alternativet kan heller ikke avfeies. Det kan heller ikke de fellestaktiske kommandoene, selv om en rendyrking av dette ikke synes sannsynlig, er det likevel potensiale for å diskutere dette videre.

5 Konklusjon

Det operasjonelle krigføringsnivåets kommandostruktur i Norge, har siden 1970-tallet vært gjennom store omskiftninger og strukturendringer. Nivået er skilt ut fra det taktisk utførende og strategisk retningsgivende, for å være et mellomnivå som skal transformere politiske målsetninger og strategier, til konkrete militære operasjoner som kan utføres av taktiske enheter. Det operasjonelle nivået i Norge, har vekslet på hvor mange hovedkvarterer det skal bestå av, men har siden 2002 hatt kun ett overordnet operasjonelt hovedkvarter felles for hele Forsvaret. Parallellt med utviklingen av det operasjonelle nivåets hovedkvarterer, har logistikkens militære strukturer også utviklet seg med samme påvirkning. Selv om tankene med å samle logistikken i en felles organisasjon for alle forsvarsgrener, kan spores i dokumenter tilbake til 60-tallet og deriblant Hauge I-utvalget, så skjedde denne totale samlingen først på starten av 2000-tallet, det vil si omtrent samtidig som det operasjonelle nivået samlet seg i ett hovedkvarter. I 2014 var også utviklingen av denne nye organisasjonen, Forsvarets logistikkorganisasjon, kommet dit at det ble opprettet et felles logistisk ledelselement, som ennå bedre kunne samordne og koordinere innsatsen fra hele logistikkorganisasjonen på oppdrag fra det operasjonelle hovedkvarteret. Denne samordnede nye organiseringen ble for alvor testet ut i 2018 under øvelse Trident Juncture, med til dels gode resultater. Det var likevel identifisert forbedringspotensialer, blant annet på ansvarsfordelingen mellom hovedkvarteret og logistikkledelselementet, NLOGS.

I denne oppgaven, har det blitt vist til den tydelige påvirkningen de operasjonelle hovedkvarterene har hatt på den operasjonelle logistikken. Hovedkvarterene har hatt en tydelig utvikling mot en fellesoperativ orientering, og dette har naturlig smittet over på den operasjonelle logistikken. Der hvor det tidligere var mer eller mindre autonome logistikkorganisasjoner under hver forsvarsgren, er det nå samlet under en felles organisasjon som understøtter alle driftsenheter og forsvarsgrener med logistikk.

Denne norske fellesoperative utviklingen, har delvis vært drevet fram av kostnadshensyn og tilgang på personell, men viste seg med såpass høy kost- og nytteverdi, at den i sin tid dannet basis for NATOs utvikling av CJTF-konseptet (Combined Joint Task Force) i NATO. De norske strukturene ble trimmet med tiden, og den teknologiske utviklingen ga i tillegg større rom for tilpassing av strukturen. Dette preget samtidig organiseringen av den operasjonelle logistikken. Den ble samlet, slanket og spisset til militær virksomhet og kjernekompetanse.

Selv om det operasjonelle nivået har påvirket utviklingen i NATOs strukturer til en viss grad, har det alltid også vært et avhengighetsforhold til NATO og USA. De norske operasjonelle hovedkvarterene har lenge hatt et tydelig kommandoforhold til NATOs kommandostruktur. Dette har i stor grad

påvirket hvordan de norske operasjonelle strukturene har utviklet seg, og spesielt gjaldt dette under perioden hvor det var et NATO-hovedkvarter fra den operative søylen på norsk jord.

Selv om det ikke lengre er noen operative NATO-hovedkvarter i Norge, blir den norske operasjonelle utviklingen påvirket av NATOs videre utvikling av sin kommandostruktur. Av de to siste tilskuddene til operasjonelle NATO-hovedkvarter, har Norge fått en mer direkte tilknytning til JFC Norfolk, ved at norske myndigheter har tilbudt en JLSG til denne strukturen.

5.1 Oppgavens funn

Denne oppgaven har hatt til hensikt å svare på problemstillingen; *Hvordan er det operasjonelle nivåets logistikk organisert i Norge, og hvorfor har det blitt slik?*

Det korte svaret på spørsmålet, er at det operasjonelle hovedkvarteret leder alle operasjonelle operasjoner, inkludert det som omfavner logistikk, og de som utfører logistikk som direkte innvirker på den operasjonelle målsetningen utfører operasjonell logistikk. Og dette har skjedd som en naturlig utvikling.

Selv om det korte svaret ikke nødvendigvis er feil, er det heller ikke fullstendig. Det er åpenbart at det operasjonelle nivået starter i Forsvarets operative hovedkvarter (FOH), eller det operasjonelle hovedkvarteret. Slik har det vært siden 70-tallet. Det er i strukturene under det virkelig har skjedd mye siden 70-tallet, hos utøverne av operasjonell logistikk. Disse militære strukturene har blitt kraftig redusert, men samtidig er det etablert avtaler som har et omfang som sannsynligvis er større enn den militære logistikkstrukturen har vært, og i alle fall enn det er økonomisk rasjonelt å ha i dag. Alle disse strukturene, militære og sivile, inngår i et nettverk av ressurser som kan benyttes av det operasjonelle hovedkvarteret. Dette nettverket er relativt sett ganske komplekst, så det er etablert et eget hovedkvarter for å håndtere dette, Nasjonalt logistikkoperasjonssenter (NLOGS). Dette er på mange måter navet i den operasjonelle logistikken. Denne ordningen er etter mal fra NATO, hvor dette hovedkvarteret kalles Joint Logistic Support Group (JLSG).

Dette var ikke utgangspunktet i 1970. Den gangen var ikke den operasjonelle logistikken samordnet og felles, slik den er nå. Den var riktignok større, men den hadde ikke en felles ledelse som kunne utnytte og trekke på alle felles ressurser. En større organisasjon vil også normalt sett kunne løse flere oppgaver og oppdrag, men den koster også mer for en organisasjon som ikke har logistikk som sitt primærvirke.

Oppgaven har tilnærmet seg problemstillingen med bruk av tre forskningsspørsmål;

Hvordan har operasjonell logistikk i Norge utviklet seg basert på nasjonale politiske og militærstrategiske perspektiver?

Hvordan har operasjonell logistikk i Norge utviklet seg som følge av en tilpasning til NATOs kommandostruktur?

Basert på den historiske utviklingen, hva kan være mulige utviklingstrekk fremover?

De politiske perspektivene blir fort økonomiske, mens de militærstrategiske prøver å tilpasse seg NATOs perspektiver, som igjen er økonomiske basert på medlemslandene sine. Dette er altså tett vevd sammen, og handler til syvende og sist om å få mest mulig forsvarsevne for pengene. En løsning med tettere integrerte ledelsespunkter har derfor vært naturlig, på både overordnet og logistikkoperasjonelt nivå. En utvikling mot tettere integrasjon mot sivile leverandører og totalforsvaret for øvrig er derfor like naturlig. I denne sammenvevingen blir det derfor viktig å definere militære operasjoner, for ikke å gå på akkord med krigens folkerett, og det er der denne oppgaven lander med et bidrag for å være med å definere norsk operasjonell logistikk. I undersøkelsene og analysen ble det tidlig klart at *operasjonell logistikk* som begrep ikke er mye brukt i norske konsepter og doktriner. Det kunne gjort den videre diskusjonen enklere hvis dét hadde blitt brukt.

5.2 Oppgavens betydning for Forsvaret

Denne oppgaven har vist til den tette knytningen mellom de operasjonelle hovedkvarterene og logistikken. Dette er et naturlig og nødvendig parforhold. Selv om strategiske partnere i større grad er innført i Forsvaret de siste årene, så betyr ikke det at forsvarslogistikken har blitt sivil. Oppgaven viser tvert imot at en militær operasjonell logistiker først og fremst er en militær operasjonsplanlegger med logistikkkompetanse. Dette er militær kjernekompetanse. Det er den militære operasjonelle logistikeren som kjenner operasjonen og planverket. Den sivile logistikken støtter i utførelsen. Den sivile logistikken styres uansett av økonomi og anbud, som betyr at Forsvaret kan bytte leverandør basert på dette. Kunnskap om militære operasjoner og deres behov, og ikke minst kjennskap til planverket, ligger til de militære. Dette er spesielt for det operasjonelle nivået, og vil være annerledes på taktisk nivå hvor det er et større behov for også militær utførelse.

Forsvaret må derfor fokusere på militær operasjonsplanlegging hos sine logistikere, inkludert en bevissthet og kunnskap om hva som må være på militære hender. De må også ha kunnskap om sivile og kommersielle logistikkprosesser for å kunne skape synergier mellom militære og sivile aktører.

Et nødvendig startpunkt for et økt fokus på den militære dimensjonen av logistikk, er doktrineutvikling. Det er nødvendig å innarbeide operasjonell logistikk som begrep. Det samme med strategisk og taktisk logistikk. Dette er viktig fordi det er disse tre nivåene som er de gjeldende

nivåene for militær krigføring. Forsvaret har ingen egen logistikkdoktrine, men et logistikkonsept som ble utgitt i 2013, og dermed uansett er klart for revidering. En innarbeidet begrepsbruk på de tre nivåene, vil også hjelpe logistikken i Forsvaret med ansvarsavklaringene. I årene etter logistikkonseptet ble utgitt, kom det logistikkonsepter for henholdsvis HV, Sjøforsvaret og landstyrkene. Dette inndelingen bør heller være at det er ett konsept for logistikk på operasjonelt nivå, og ett for hver taktiske kommando. Hver taktiske kommando bør skrive sin egen, for å ha eierskap til den samt bidra med kunnskap om *sitt* taktiske nivå. Den operasjonelle legger dermed rammene for nivåene under, og må derfor utarbeides av FLO. I forlengelsen av dette, bør også det generelle fokuset til Forsvarets logistikkorganisasjon være på den operasjonelle og strategiske logistikken, mens taktisk logistikk utføres i de øvrige taktiske kommandoene.

5.3 Anbefaling til videre forskning

Oppgaven har sett på mulige utviklingsretninger av den operasjonelle logistikken, og disse kan være mulige innsteg til videre forskning. Både sannsynligheten for taktiske kommandoer som innehar kapabiliteter fra alle forsvarsgrener, inkludert logistikk, og også sannsynligheten for en felles støttekommando på sub-operasjonelt nivå.

Et annet interessant forskningstema, er hvilke deler av den taktiske og operasjonelle logistikken som må være militære, og hvilke som kan være sivile.

Litteraturliste

- Andersen, M. (2016). Hva er fellesoperasjoner? I M. Andersen & G. Ødegaard (Red.), *Militære fellesoperasjoner: En innføring* (s. 21-28). Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Andersen, M. & Ydstebø, P. (2016). Hva er operasjonskunst? I M. Andersen & G. Ødegaard (Red.), *Militære fellesoperasjoner: En innføring* (s. 29-42). Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Birkemo, G. A., Graarud, E. & Halvorsen, O. K. (2019). *Et troverdig alliert mottak. Erfaringer fra Trident Juncture 2018*. (FFI-rapport 2019/01068). FFI.
- Bjerga, K. I. (1999). Det norske "Pentagon". Forsvarets øverste ledelse 1961-1970. *Forsvarsstudier*, 6. Hentet fra <https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/handle/11250/99439>
- Bjerga, K. I. (2002). *Enhet som våpen. Øverstkommanderende i Nord-Norge 1948-2002*. Bergen: Eide forlag.
- Bjerga, K. I. & Gjeseth, G. (2010). Heimevernet og Hæren: landforsvaret stykkevis og delt - eller helt? *Oslo Files on Defence and Security*. <https://doi.org/http://hdl.handle.net/11250/99275>
- Blythe, W. C. (2018). A History of Operational Art. *Military Review*, November-December. Hentet fra <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/English-Edition-Archives/November-December-2018/Blythe-Operational-Art/>
- Busch, T. (2018). *Akademisk skriving. For bachelor- og masterstudenter*. (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Børresen, J., Gjeseth, G. & Tamnes, R. (2004). *Norsk forsvarshistorie: Bind 5. 1970-2000. Allianseforsvar i endring* Eide forlag.
- Correll, D. S. (2020). NATO stands up Joint Force Command Norfolk to boost readiness in the Atlantic. *Navy Times*. Hentet fra <https://www.navytimes.com/news/your-military/2020/09/17/nato-stands-up-joint-force-command-norfolk-to-boost-readiness-in-the-atlantic/>
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2018). *Research design : qualitative, quantitative & mixed methods approaches* (5. utg.). Los Angeles, California: Sage.
- Creveld, M. v. (1977). *Supplying War: Logistics from Wallenstein to Patton*. Cambridge: Cambridge University Press.
- David, M. & Sutton, C. D. (2011/2019). *Samhällsvetenskaplig metod* (1:4. utg., S.-E. Torhell, Overs.). Lund: Studentlitteratur AB.
- Davis, I. (2017). A review of the NATO Defence Ministers meeting, Brussels, 8-9 November 2017. *NATO Watch, Briefing Paper No.58*. Hentet fra <https://natowatch.org/>
- Einarsen, T. (2019). *Effektiv logistikk gjennom strategisk partnerskap* (Mastergradsavhandling). Forsvarets høgskole, Oslo.
- Eriksen, C. J. (2016). *Sivilisering av militær logistikk - et dilemma med hensyn til krigens folkerett?* (Mastergradsavhandling). Forsvarets høgskole, Oslo.
- Forsvaret. (2000). *Forsvarssjefens Forsvarsstudie 2000*. Oslo: Forsvarsstaben.
- Forsvaret. (2007). *Forsvarssjefens Forsvarsstudie 2007*. Oslo: Forsvarsstaben.
- Forsvaret. (2013). *Konsept for logistikk i Forsvaret*. Oslo: Forsvarets logistikkorganisasjon.
- Forsvaret. (2014). *Forsvarets fellesoperative doktrine*. Oslo: Forsvarsstaben.
- Forsvaret. (2017). *Direktiv for logistikkvirksomhet*. Oslo: Forsvarets logistikkorganisasjon.
- Forsvaret. (2019). *Forsvarets fellesoperative doktrine*. Oslo: Forsvarsstaben.
- Forsvarsdepartementet. (1966). *Hovedretningslinjer for organisering av Forsvarets ledelse* (St. meld. nr. 80 (1965-66)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Forsvarsdepartementet. (1969). *Organisering av Forsvarets overkommando* (St. prp. nr. 125 (1968-69)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Forsvarsdepartementet. (1970). *Organisering av forsvarskommandoer i Nord-Norge og i Sør-Norge. Etablering av divisjonskommando i Nord-Norge*. (St. prp. nr. 92 (1969-70)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Forsvarsdepartementet. (2000). *Forsvarets logistikkfunksjoner. Framtidig virksomhet, styring og organisering* (St.prp. nr. 55 (1999-2000)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>

-
- Forsvarsdepartementet. (2001). *Omleggingen av Forsvaret i perioden 2002-2005* (St.prp. nr. 45 (2000-2001)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Forsvarsdepartementet. (2003a). *Iverksetting av fase 3 i omstillingen av Forsvarets logistikkorganisasjon* (St. prp. nr. 12 (2003-04)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Forsvarsdepartementet. (2003b). *Om Forsvarets investeringsvirksomhet* (St. prp. nr. 53 (2002-03)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Forsvarsdepartementet. (2004). *Den videre moderniseringen av Forsvaret i perioden 2005-2008* (St.prp. nr. 42 (2003-2004)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Forsvarsdepartementet. (2008). *Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier* (St.prp. nr. 48 (2007-2008)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Forsvarsdepartementet. (2012). *Et forsvar for vår tid* (Prop. 73 S (2011-2012)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Forsvarsdepartementet. (2016a). *Kampkraft og bærekraft* (Prop. 151 S (2015-2016)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Forsvarsdepartementet. (2016b). *Retningslinjer for logistikkvirksomhet i forsvarssektoren*. Oslo: Forsvarsdepartementet.
- Haugen, O.-S. (2009). *Utviklingen av Forsvarets logistikkorganisasjon* (Mastergradsavhandling). Forsvarets stabsskole, Oslo.
- Hem, E. (2018). Hva bør grounded theory kalles på norsk? *Tidsskriftet den norske legeforening*. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.17.1032>
- Hilde, P. S. (2018). Norge og NATOs kommandostruktur. *IFS Insights, vol 7*. <https://doi.org/http://hdl.handle.net/11250/2502911>
- Howard, M. (2011). Prologue. I J. A. Olsen & M. v. Creveld (Red.), *The Evolution of Operational Art: From Napoleon to the Present* (s. ix-xi). New York: Oxford University Press.
- Hæren. (2021). *Konsept for utvikling av Hæren*.
- Jacobsen, D. I. (2018). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Jenssen, O. (Red.). (1997). *Det Organiserte forsvar i Nord-Norge og Distriktskommando Nord-Norge 100 år Forsvaret i Nord-Norge*. https://doi.org/https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2011081608015?page=0
- Johansen, H. (2007). *Det operasjonelle nivå i Norge 1970-2006: Vekst og forvitring* (Mastergradsavhandling). Forsvarets høgskole, Oslo.
- Jomini, A.-H. (2007). *The Art of War* (G. H. Mendell & W. P. Craighill, Overs.). Mineola, New York: Dover Publications, inc. (Opprinnelig utgitt 1862)
- Khan, S. N. (2014). Qualitative Research Method: Grounded Theory. *International Journal of Business and Management, vol 9*(no. 11), 224-233. <https://doi.org/10.5539/ijbm.v9n11p224>
- Kibsgaard, B. (2001). Norges nasjonale kommandostruktur og forholdet til NATO. I R. Tamnes (Red.), *IFS Info 4/2001: Kommandospørsmålet på nordflanken. Utviklingen i to formative perioder*. (s. 28-35). Oslo: Institutt for forsvarsstudier.
- Kipp, J. W. (1994). Foreword. I V. Triandafillov (Red.), *The Nature of the Operations of Modern Armies*. Frank Cass & Co. Ltd.
- Kiszely, J. (2009). Thinking about the Operational Level.
- Kress, M. (2002). *Operational logistics : the art and science of sustaining military operations*. Boston: Kluwer Academic.
- Lange, P. (2018). A New NATO Command in Germany. Modelled on the Bundeswehr Joint Support Service. Hentet fra <https://www.baks.bund.de/en/working-papers/2018/a-new-nato-command-in-germany-modelled-on-the-bundeswehr-joint-support-service>
- Lykke jr, A. F. (1989). Defining Military Strategy. *Military Review, vol LXIX*(no 5), 2-8.
- Meehan, J. F. (1986). The Operational Trilogy. *Parameters, vol 16*. <https://doi.org/https://press.armywarcollege.edu/parameters/vol16/iss1/21>
- NATO. (2010). *AJP-01, ed D, Allied Joint Doctrine*. Brussel: NATO.
- NATO. (2013). *NATO Glossary of Terms and Definitions (AAP-06)*. Brussel: NATO.
- NATO. (2014). *MC 0319/3, NATO Principles and Policies for Logistics*. Brussel: NATO.
- NATO. (2015). *ALP-4.2, ed B, v1, Land Forces Logistic Doctrine*. Brussel: NATO.

-
- NATO. (2018a). *AJP-4, ed B, v1, Allied Joint Doctrine for Logistics*. Brussel: NATO.
- NATO. (2018b). *AJP-4.6, ed C, v1, Allied Joint Doctrine for the Joint Logistic Support Group*. Brussel: NATO.
- NATO. (2018c). Brussels Summit Declaration. I.
- Norsk senter for forskningsdata [NSD]. (2021). Personverntjenester. Fyller ut meldeskjema for personopplysninger. Hentet 21.04.2021 fra <https://www.nsd.no/>
- NOU 8. (1999). *Materiellforvaltningen i Forsvaret*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokument/nou-ar/>
- NOU 15. (2007). *Et styrket forsvar*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokument/nou-ar/>
- Olsen, J. A. & Creveld, M. v. (Red.). (2011). *The Evolution of Operational Art: From Napoleon to the Present*. New York: Oxford University Press.
- Olsen, J. A. & Van Creveld, M. (2011). *The Evolution of operational art : from Napoleon to the present*. Oxford: Oxford University Press.
- Otis, G. K. (1994). The Ground Commander's View-I. I C. R. Newell & M. D. Krause (Red.), *On Operational Art* (s. 31-46). Washington D.C.: Center of Military History, US Army.
- Otterbu, Ø. (2018). *Organisering av vertslandsstøtte i totalforsvaret. Finner ressursene hverandre?* (Mastergradsavhandling). Forsvarets høgskole, Oslo.
- Rønningen, B. E. (2020). *Når den sivile logistikken møter den militære logistikken i Hæren* (Mastergradsavhandling). Forsvarets høgskole, Oslo.
- Stortinget. (2000). *Innstilling fra forsvarskomiteen om Forsvarets logistikkfunksjoner* (Innst. S. nr. 25 (2000-2001)). Hentet fra <https://www.stortinget.no>
- Svechin, A. A. (2004). *Strategy*. (Opprinnelig utgitt 1927)
- Tveiten, I. (2014). *HNS - mellom retorikk og virkelighet* (Mastergradsavhandling). Forsvarets høgskole, Oslo.
- US Joint Chiefs of Staff. (2017). *Joint Publication 1 - Doctrine for the Armed Forces of the United States*. Washington DC.
- US Marine Corps. (2016). *MCTP 3-40C Operational-Level Logistics*. Washington.
- US Marine Corps. (2018). *MCDP 4 Logistics*. Washington.
- US Marine Corps. (2019). *MCRP 1-10.1 - Organization of the United States Marine Corps*. Washington.
- Westermann, Ø. (2016). *Sivilisering av militær logistikk. Ledelse av forsyningskjeder i et militært beredskapsperspektiv*. (Mastergradsavhandling). Forsvarets høgskole, Oslo. Hentet fra <https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/handle/11250/2392414>

Vedlegg A – Tillatelse fra NSD

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

about:blank

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Operasjonell logistikk

Referansenummer

170396

Registrert

16.02.2021 av Anders Haugan Aasheim - aaasheim@mil.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Forsvarets Høgskole / Forsvarets stabsskole

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Tore Listou, tlistou@mil.no, tlf: 99092187

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Anders Haugan Aasheim, a_h_aasheim@hotmail.com, tlf: 97504320

Prosjektperiode

01.08.2020 - 31.05.2021

Status

24.02.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

24.02.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 24.02.21, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

Det er obligatorisk for studenter å dele meldeskjemaet med prosjektansvarlig (veileder). Det gjøres ved å trykke på "Del prosjekt" i øvre venstre hjørne av meldeskjemaet.

Vedlegg B – Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet *Operasjonell logistikk i det norske Forsvaret*

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å redegjøre for den operasjonelle logistikken i Forsvaret. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Hensikten med denne oppgaven, er å øke bevisstheten rundt logistikken som planlegges og utøves på det operasjonelle nivået. Det er et ønske om å vise forskjellene på taktisk, operasjonell og strategisk logistikk, med et spesielt søkelys på det operasjonelle nivået.

For å danne et grunnlag for denne forståelsen, vil oppgaven se på det historiske grunnlaget for opprettelsen av både nivået generelt, men også logistikken som var tenkt å virke på nivået. Det vil videre sammenlignes med relevante aktører blant Norges allierte, for å identifisere likheter og ulikheter. Vil eventuelle ulikheter i utforming og organisering av nivåene skape utfordringer for samarbeidet mellom allierte?

Med bakgrunn i dette, er denne oppgavens problemstilling;

Hvordan er det operasjonelle nivåets logistikk organisert i Norge, og hvorfor har det blitt slik?

Selv om oppgaven vil se Forsvaret under ett, vil det fokuseres ekstra på den landbaserte logistikken, men de delene av forsyningskjedene til sjø og luft som er landorienterte, vil kunne være relevant for denne oppgaven.

Det er videre utviklet to forskningsspørsmål, for å besvare problemstillingen og oppgaven struktureres rundt disse to spørsmålene:

Hvordan er operasjonell logistikk organisert i Norge?

Hvilke faktorer har påvirket utviklingen?

Store deler av oppgaven er basert på dokumentstudier, men intervjuene er også en vesentlig del av datainnsamlingen. Spørsmålene sendes ikke ut i forkant, og dette er det ulike årsaker til. Blant dem er at spørsmålene ikke vil være de samme til hver respondent. Spørsmålene kan bli til underveis i intervjuet, samt være basert på tidligere respondenters svar. Temaene vil likevel være de samme, og disse er;

Definering av det operasjonelle nivåets logistikk.

J-4 (FOH) forhold til, og ansvar for NLOGS.

Utviklingen av NLOGS som JLSG.

Oppgaven har videre som et indirekte mål å skape et grunnlag for diskusjon om, og evt *hvordan* en utvikling av OpLog bør være. Du som respondent bes derfor om å gjøre deg noen tanker om dette. Eksempler på dette *kan* være fellestaktiske kommandoer og en norsk JSEC, men gjerne andre retninger også.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Forsvarets høyskole er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Utvalgsriterier for å delta, er militærfaglig bakgrunn og relevante tjenestestillinger.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg ønsker å gjennomføre et semi-strukturert en-til-en intervju med bruk av MS Teams (FO365) og lyd-/videopptaker, og samtidig gjøre noen notater. Dette for å kunne ha fleksibilitet til rekkefølge på spørsmål og respons på disse.

De relevante delene av intervjuet vil bli transkribert, og mulighet for gjennomlesing og kommentarer dersom du ønsker dette.

Varigheten er på ca 1 time.

Oppgaven er ugradert, og intervjuemediet (Teams) det samme. Derfor må eventuelle svar som er gradert, utelukkes fullstendig fra samtalen.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Opplysningene vil bli lagret på Forsvarets plattform FO365. Det er kun student og veiledere som får tilgang til disse. Navn vil kun bli gjengitt i respondentliste som ligger som vedlegg til oppgaven, og vil ikke knyttes til enkeltopplysninger i oppgaven. Det er fem respondenter.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er til sommeren 2021. Eventuelle personvernopplysninger vil bli slettet etter oppgaven er utgitt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Forsvarets høyskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- o Forsvarets høyskole ved Per Skoglund (Lt Col, PhD)
- o Vårt personvernombud: Natalina Heia, seniorrådgiver, FHS fagstab

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- o NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Per Skoglund
(Forsker/veileder)

Anders Haugan Aasheim
Masterstudent

Tore Listou
(Biveileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Operasjonell logistikk i det norske Forsvaret*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg C – Intervjuguide

Definering av det operasjonelle nivåets logistikk.

- Hva legger du i begrepene operasjonelt nivå, og operasjonell logistikk?
 - Hvem/ hvilke avdelinger (HQ) driver med operasjonell logistikk i Norge?
 - "Operasjonell logistikk" eller "det operasjonelle nivåets logistikk"?
- Hva er hovedutfordringene til den operasjonelle logistikken i dag?
 - Hva tenker du kan gjøres for å imøtekomme disse utfordringene?
 - Hva kan du si om utviklingen av en J4 funksjon i FST?
- Strategisk eller operasjonelt nivå?
 - Helhetlig logistikkledelse
 - Hva betyr det, og viskes nivåene ut?

J-4 (FOH) ansvar og oppgaver

- Hvordan opplever du samarbeidet, arbeidsfordelingen og ordregangen mellom FOH (J-4) og NLOGS?
 - Bygging av RLP: Er dette et godt verktøy for å binde sammen NLOGS og FOH?
 - RLP er konstruert for å bygge logistisk bilde for en operasjon/ operasjonsteater. Brukes dette også i daglig drift, og fungerer det?
- Hvilke forhold er viktige å ta med hensyn til å være mest mulig interoperabel med både sivil industri og næringsliv, men også til bi- og multilaterale militære samarbeidsarenaer og operasjoner?
- Hva er din opplevelse av interoperabiliteten til norsk operasjonell logistikk (J-4 og NLOGS), med våre allierte
 - Er våre strukturer gjenkjennbare hos våre allierte og partnere?

Utviklingen av NLOGS som JLSG.

- Er JLSG-strukturen en hensiktsmessig organisering av NLOGS?
 - Er det noen gode alternativer?
 - Standard J-ordning, Theater Sustainment Command eller Sustainment Brigade (US).
 - Hvis JLSG benyttes, hvilke tilpasninger må gjøres for daglig drift?
- Hvilke tilpasninger må gjøres ift operasjoner vs. Drift, eller i en mer tilspisset situasjon; NATO-operasjoner i Norge vs nasjonale operasjoner (nasjonale styrker utenfor NATO-kommando)
- En JLSG har koordineringsansvar mot HNS. I norsk tilfelle, vil NLOGS være HNS selv. Hvilke effekter har dette?
- Betyr geografisk lokalisering noe i dag, og hvis så, hvor?
 - Hvilke forhold bør vektlegges?

Utviklingen av OpLog

- Hæren snakker om fellestaktisk samvirke i sitt nye konsept.
 - Hvordan påvirker fellestaktisk samvirke fellesoperasjonell logistikk?
 - Forutsatt at en utledning blir fellestaktisk logistikk. Hvordan påvirker det planlegging og innretning?
 - Er det sannsynlig å realisere fellestaktiske kommandoer?
- En annen påstand i Hærens konsept, er at skillet mellom taktisk og operasjonelt nivå vil være preget av få bindinger eller begrensninger
 - Hvordan tenker du at dette vil påvirke det operasjonelle logistikken, og ledelse av denne?
- Hvilken retning tror du OpLog vil ta mot de neste 10-20 år?
- En norsk JSEC:

-
- Taktisk der operasjonell kommando?
 - Sammenslåing av HV og FLO-enheter?
 - Andre?
 - En ny FKS eller LDKS?
 - Hva så med NLOGS og TOS?
 - Er JSEC en mulig og sannsynlig løsning for Forsvaret, med en sammenslåing av det territorielle HV og regionale logistikkstrukturer?
 - Samarbeid med andre nasjoner